
HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY

See next page.

SPRAWOZDANIE DYREKTORA

C. K.

GIMNAZYUM ŚW. JACKA

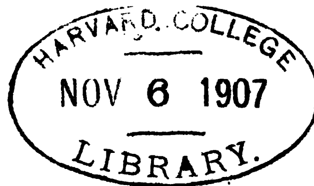
W KRAKOWIE

za rok szkolny 1904.

W KRAKOWIE.
NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO

W DRUKARNI W. L. ANCZYCA I SPÓŁKI.
1904.

TREŚĆ:

De Heauton Timorumeno Terentiana.

Quaenam ratio Terentio cum comicis graecis, quorum fabulas imitari voluerat, intercederet, multi viri docti perspicere conati sunt. Cum autem nihil difficilius esse videatur, quam e paucis fragmentis conicere, quomodo Terentius fontes graecos secutus sit, summa cautio iis, qui huic quaestioni operam dant, est adhibenda. Quae res mihi quidem, cum de fontibus, quos Terentius in Adelphorum [1]) fabula componenda ante oculos habuisse videtur, disputarem, magno usui erat ad sententias graecas in fabula latina investigandas. Nunc occasione oblata de Heauton timorumeno Terentiana fabula eodem modo disputare in animo est.

I.

Atque omnium primum monedum est in hac fabula deesse Donati notas variasque lectiones. Quae vero perierint an plane nullae eius fuerint, non constat. Eugraphi autem commentarium, qui servatus est e decimo saeculo, non magni pretii esse et alii ut Umpfenbachius [2]) rectissime observarunt et recentissimo tempore Flaminius Nencini [3]) iudicio suo id comprobavit. Quae cum ita sint, ad prologum verbosum ac copiosum, quem poëta fabulae praemisit, mihi accedendum est.

---

[1]) De Adelphis Terentianis in program. gymn. Jaroslaviae ed. a. 1897.
[2]) in edit. Ter. p. XLIII.
[3]) De Terentio eiusque fontibus Torini 1891.

Iam inde ab initio profitetur poëta se partes, quae sint adulescentium h. e. munus aut officium prologi recitandi seni dedisse. Si autem haec verba cum Adelphorum prologi v. 22 sq. contulerimus:

Dehinc ne exspectetis argumentum fabulae:
Senes, qui primi venient, ei partem aperient,

facile inveniemus rectissimam fuisse Bentleyi [1]) opinionem prologos ab aliis quibusdam pronuntiari solitos esse, non ab actoribus, Terentiumque contra morem prologi partes Ambivio, ipsi domino totius gregis eidemque iam seni dedisse. Sensit nimirum poëta senis personam multo aptiorem fore ad prologum recitandum quam adulescentium. Quod quantum valeat in fabulis agendis praeclare Horatius [2]) depingit, cum monet illum, qui dedicerit, quid debeat patriae et quid amicis, quo sit amore parens, quo frater amandus et hospes... quae partes in bellum missi ducis, illum profecto scire »reddere personae convenientia cuique«.

Omissis deinde difficultatibus, quae haerent in proximis prologi versibus: »id primum dicam, deinde quod veni eloquar«, quos alii [3]) alio modo interpretari studuerunt inversum ordinem »id dicam deinde, primum quod veni eloquar« probantes, insequentes versus afferre libet. Qui sunt:

Ex integra Graeca integram comoediam
Hodie sum acturus Heauton timorumenon [4]).

Verba haec vario modo a viris doctis sunt tractata. Alii, ut Carolus Dziatzko [5]) annotavit haec: »ex graeca fabula, cuius nemo quidquam praeripuit, latinam, cui non oportuit quidquam addi. vox »integer in eodem versu bis usurpata eadem, ut ita dicam, principali significatione esse debet«. Qualis autem sit fa-

---

[1]) in edit. quam curavit E. Vollbehr. Kiel 1846.

[2]) Artis poëticae v. 313 sqq.

[3]) Crf. sis, quae nuperrime disputavit Fritzius Schöll: Zwei alte Terenzprobleme in Rhen. Mus. 57 t. 1902. p. 48 sqq., qui sententiis ceterorum reprobatis hanc veram interpretationem statuit: quod veni bezieht sich nur auf die allgemeine Aufgabe des Prologs, d. h. die Einführung des aufzuführenden Stücks, nicht auf einen gar nicht abgegrenzten Teil der speziellen Aufgabe des Ambivius als orator«.

[4]) Heaut. prolog. v. 4. sqq.

[5]) De prologis Plautinis Terentianisque p. 8.

bula graeca, cuius nemo quicquam praeripuerit, constat inter omnes; sed latinam fabulam, cui non oportuerit quicquam addi, haud facile invenies. Cum igitur in ipsa interpretatione, tum in explicanda vocis »integer« significatione erravit vir doctus, quippe qui principalem vocis significationem laudari vellet et longe aliter eam vocem in prologi versibus interpretaretur. Vox »integer«, ut opinor, nihil aliud significat, nisi a nullo tactus seu intactus, eoque sensu usurpatur a Terentio in Adelphorum prol. v. 10: eum Plautus locum reliquit integrum; in Hecyrae v. 145:

Diebus sane pauculis
Post Pamphilus me solum seducit foras
Narratque, ut virgo ab se integra etiam tum siet;

in Horati Sermonum lib. II. 1. 85:

Si quis obprobriis dignum latraverit, integer ipse?

Saepenumero igitur vox «integer« e verborum contextu variam significationem accipere videtur, nam in illo Hecyrae versu integra usurpatur pro inviolata seu non vitiata; in Horati Sermonibus integer ipse est vir non lacessitus. Parmeno Syrae anui in Hecyrae v. 76 mandat, ut seni nuntiet se ad portum ivisse percontatum adventum Pamphili et »si quaeret me, uti tum dicas: si non quaeret, nullus dixeris, Alias, ut uti possim causa non integra. Si igitur de causis dicendis sermo est, causa non integra est causa non dicta [1]). Quae cum ita sint, integra graeca fabula nulla alia est nisi ea, quae nondum latina ab aliis facta est, a nullo interprete latine versa. Quae autem sit integra latina, non liquet. Interpretationem vero, quam Dziatzko secutus sit, cum diceret latinam integram esse fabulam, »cui non oportuerit quicquam addi«, iure improbari posse, nemo est quin videat. Integra latina potius est ea fabula, quae nondum acta est sed nova. Dicit igitur poëta se ex graeca fabula, quae nondum latina ab aliis facta sit, novam comoediam hodie esse acturum, quo magis audiendi ac cognoscendi studio auditores ardeant. Una tantum modo inest huic interpretationi difficultas, cur Te-

[1]) Ne farragine exemplorum lectorem obruam, decies a Terentio vocem »integer« usurpatam esse contendo. Ceterum cfr. quae attulit F. Skutsch in Philologi t. 59. ex a. 1900 p. 8 sqq.

rentius »novam« non dixerit, sed »integram«. At animadvertendum est voces »integer et novus« etiam promiscue usurpari praesertim cum simili vocabulo scriptores uti malint ex gr. Plautus in Casinae a. III. 5. 4: »novam atque integram comoediam [1].

Non minores difficultates praebet versus prologi 6:

»Duplex quae ex argumento facta est simplici».

Lectione codicum incerta Bembinus a prima manu exhibet: »duplex quae ex argumento facta et duplici«. Quae lectio magno incommodo laborat arti metricae repugnans, praesertim cum Terentius nusquam primam syllabam vocabuli »duplex« produxerit. Fuerunt igitur, qui »simplex quae ex argumento facta est duplici« legi mallent, quam tamen emendandi rationem pari modo arti metricae non convenire facile intellegitur. Varios etiam interpretandi modos veteres secuti sunt, cum alii Heauton timorumenon duplicem esse comoediam probarent, cum duo adulescentes in comoedia introducti cum sua uterque amica, patre, servo, duplex argumentum fieri vellent atque ita duplicem comoediam, ut sunt omnes Terenti fabulae excepta Hecyra; alii vero cum simplex fabula ex argumento facta est duplici« praeferrent, de una fabula, sed argumento duplici cogitaverunt. Senes duos, adulescentes duos, amicas duas, varios prorsus affectus, varios in fabula enarranda eventus viderunt, qui tamen arte poëtae sic copulantur et contexuntur, ut in unam et simplicem fabulam coalescant [2]. Quae autem lectio genuina sit, difficile est diiudicatu. Iam Dziatzko l. l. rectissime monuit sententias, quas attuli, grammaticorum doctrinam sapere neutramque veram esse. Quare illum versum turpiter corruptum suspicatus est Ihnius, quem secutus est Fleckeisenus uncis eum includens.

---

[1]) Fridericus Leo, vir optime de studiis Plautinis meritus, vocem »integer« cum graeco vocabulo ὁλοςγερής contulit; at non dubium est, quin l. l. vox illa longe alia vi usurpata sit.

[2]) Quam sententiam haud absurdam iam Fr. Leo: Plautinische Forschungen zur Kritik u. Geschichte der Komödie. Berol, 1895 ed. his verbis adumbravit: »Das Stüzk enthält zwei Liebespaare, also eine doppelte Verwicklung, aber diese Doppelheit sei schon im attischen Original zu einer einheitlichen Handlung zusammengefasst worden. Non praetulit hanc interpretandi rationem Fr. Skutsch l. l. p. 9.

Cum autem dubitari nequeat, quin in hoc versu explicando magnae haereant difficultates, incertumque sit eum qualibet coniectura sanari posse, ad ipsum fabulae argumentum nobis accedendum est, si quid veri ex ipsa fabula consequi possimus. Iam in principio fabulae videmus duos senes Chremetem et Menedemum, qui coniuncti amicitia et vicinitate, duos filios habebant alter Clitiphontem, alter Cliniam. Menedemus compulit filium in Asiam in militiam proficisci, cum Antiphilam amaret perdite et prope iam pro uxore haberet. Quae cum cognovisset Chremes, Menedemo magna animi aegritudine confecto recta dat consilia, ipse autem, quae fecerit filius, ignorat. Quare Clitipho »iniquos patres appellat in omnes adulescentes iudices, qui aequum esse censent iuvenes a pueris ilico nasci senes neque illarum affines esse rerum, quas fert adulescentia. Ex sua libidine ei moderantur, nunc quae est, non quae olim fuit«. Et iuvenis, quem pater monet: »periclum ex aliis facito, tibi quid ex usu siet«, ipse conclamat sibi esse amicam impotentem, procatem, magnificam, sumptuosam, nobilem, patremque nihil suspicari.

Chremes cum ignoraret, in quas insidias ipse incidisset, monuit Menedemum (v. 119), ne nimis se severum patrem praestaret et dum vehementiam in filium Menedemo exprobrat, vehementissimum se ipse patrem praebet. Vehementem eum appellat in utramque partem aut nimia largitate aut parsimonia. Olim non passus est Menedemus filium commeare ad mulierculam, quae tum erat paululo contenta, cuique erant grata omnia; nunc autem cum sine magno detrimento nequit haberi, cum ancillas secum adduxit plus decem oneratas veste et auro adeo ut »satrapa si siet amator, numquam sufferre eius sumptus queat« [1]) omnia Menedemus dare flagrantissime cupit. Quae Chremetis verba facile declarant animum patris severum, vehementem. Cum autem Chremes cognovisset Bacchidem Clitiphontis amicam esse, occidisse se arbitratur, unde irati patris animum nulla ratione placari posse recte conspicitur.

In fine autem fabulae videmus Chrementem exsultantem, qui filium ab amore meretricio liberatum ad uxorem ducendam coëgit. Quod matrimonium minime necessarium fuit, nam Sostrata

---

[1]) Heaut. v. 452.

filio illam lepidam Phanocratae filiam daturam se esse pollicetur et cum iuvenis illam rufam, caesiam, sparso ore, adunco naso [1]) esse dixisset eamque taedio repudiasset, Archonidi filiam in matrimonium ducere statuit.

At monuerunt iam viri docti Terentium comicos amores saepissime nuptiis concludere solitum esse. Qua mentione de matrimonio facta commoti viri docti duas fuisse olim fabulas suspicati sunt posteaque in unam conflatas, quarum unam a Menandro Terentium in usum suum vertisse, alteram a poëta fictam esse veri simile est. Quapropter Terentianam illam fabulam Carolus Venediger [2]) restituere conatur hac ratione, ut in ea fabula adulescens Clitipho pecuniae inopia coactus puellam in matrimonium ducere nequeat servique opera adiuvetur, qui virgine domum cuiusdam patris abducta patri persuadet puellam filii meretricem esse. Pater ille etiam ad pecuniam praebendam coactus est, sed errore cognito filium hereditate excludendum statuit iramque suam tum demum lenivit, cum filius sobrium ac temperantem se fore spopondisset. Et deinde appulit eius animum ad uxorem ducendam. Hoc modo duplex fabula a viro docto inventa est et duplex argumentum.

At fuerunt, qui illam alteram partem de matrimonio Clitiphontis cum Archonidi filia petito tractantem non a Terentio inventam esse censerent, sed eam in Menandrea fabula narratam suspicarentur, postea autem a Terentio explicatam et actione variatam [3]). Et re vera insunt in ipsa fabula quaedam difficultates, quae cuique scrupulum quendam iniciant necesse est. In scaena enim prima actus primi Chremes cum Menedemo diu colloquitur et consolatur vicinum filium eius brevi rediturum esse ratus salvum. Neque enim Menedemus recte filium novisse videtur, neque filius patrem. Quod si factum esset, numquam evenissent haec, neque filius in Asiam profectus esset. Dein Chremes comiter invitat Menedemum ad cenam, nam hodie sunt Dionysia. Quam invitationem lente abnuit Menedemus saluteque data et reddita abiit. Tum Chremes:

---

[1]) Heaut. v. 1064.
[2]) in Annal. phil. CIX. p. 129 sqq.
[3]) Quam sententiam defendit Nencini, p. 69.

»Lacrumas excussit mihi:
Miseretque me eius; sed ut diei tempus est,
Tempust monere me hunc vicinum Phaniam,
Ad cenam ut veniat: ibo visam si domist«[1]).

Qua ratione motus poëta mentionem illam de vicino Phania Chremetis verbis intexuerit, parum liquet. Nimirum monere vult Chremes Phaniam, ut ad cenam veniat; igitur amovendus erat in exitu scaenae, sed crepuisse fores audit, studio cognoscendi fertur et paululum concedit. Neque usquam tamen de Phania mentio fit in reliqua fabula exponenda.

Alterum luculentum sane mutationis indicium reperitur cum Chremes monet Menedemum, ut per alium quemvis filio det pecuniam illudque nunc agatur, quomodo minimo periculo pecunia adulescentulo praeberi queat. Nam si filius patris lenitatem cognoverit, non dubium est, quin pater prius vitam omnemque pecuniam amissurus sit, quam filium. Fenestram Menedemus ad nequitiam patefacere conatur. Nam omnes deteriores esse licentia nemo negabit. Si deinceps pecuniam denegaverit, abiturum se a patre filius minabitur. Et cum Menedemus summo studio iam filium amplexari cupit, Chremes:

»Operam dabo,
Paulum negoti mi obstat: Simus et Crito
Vicini nostri hic ambigunt de finibus:
Me cepere arbitrum: ibo dicam, ut dixeram
Operam daturum me, hodie non posse eis dare.
Continuo hic adsum«[2]).

Postea autem manet Chremes in scaena neque usquam in fabula enarranda res de Simo et Critone agitur. Ladevicus[3]) decessisse apud Menandrum a scaena Chremetem suspicatur, ut Menedemus secum diutius loqueretur, et Syri monologum in exitu scaenae alterius actus II. longiorem apud Menandrum fuisse contendit. Quae sententia ab aliis[4]) recte improbatur, nam astutos servos apud Terentium extemplo consilia capere vulgo constat.

---

[1]) Heaut. v. 167.
[2]) Heaut. v. 497.
[3]) Beiträge zur Kritik des Ter. p. 5.
[4]) Nencini l. l.

Chremes cum filium Clitiphontem admonuisset eumque immodestum fuisse heri dixisset [1]), eum aliquo ab ore amantium concedere iubet probante Syro. Abiit Clitipho deambulatum invitus quidem, sed necessitate coactus. Tum Syrus sua consilia Chrementi aperit, quas invenerit fallacias ostendit et cum Chremes sciscitatur:

Quid nunc facere cogitas?
Syrus: »Egone? ad Menedemum ibo: dicam hanc esse captam ex Caria
Ditem et nobilem: si redimat, magnum inesse in ea lucrum.
Tum Chremes: »Erras, pro Menedemo nunc tibi ego respondeo.
»Non emo« quid agis? Syrus: Optata loquere. Ch. Atqui non est opus.
Syrus: Non opust? Ch. non herde vero. Syr. qui istuc, miror. Ch. Iam scies».

Et denuo crepuerunt fores, conspicitur Sostrata, Chremetis uxor, cum anulo, quocum filia exposita erat.

Benfeius [2]) iam verbis allatis inesse quandam offensionem arbitratus est. Menedemus enim omnia facere vult, dummodo filium domi suae habeat. »Faciat quidlubet, sumat, consumat, perdat, decretumst pati, Dum illum modo habeam mecum« [3]). Unde Chremetem non ignarum fuisse Menedemi consiliorum luculenter apparet. Cur igitur l. l. pro Menedemo respondeat eum ditem et nobilem virginem empturum non esse parum liquet. Optimam maximeque probabilem interpretandi rationem Ladevicus olim iniisse videtur, cum coniceret l. l. aliquid a Terentio relictum esse e fabula Menandrea. Videmus enim Chremetem, qui antea nimis severus fuerit in tollenda puella, nunc Sostratae facilem atque oboedientem se praebere adeo, ut uxor facilitatem eam admiretur. Enarrat enim Sostrata coram Chremete se gravidam fuisse Chremetemque maxumo opere edixisse, si puella nasceretur, nolle se tollere. Sostrata sustulit puellam et anui Corinthiae haud impurae dedit exponendam. Et ut stultae et miserae omnes feminae sunt religiosae, de digito anulum detraxit deditque anui Corinthiae, ne filia, si moreretur, expers partis esset de bonis. Nunc Bacchis adulescentulam adduxit anulum-

---

[1]) Heaut. 568.
[2]) In translat. german. p. 364.
[3]) Heaut. v. 464. sqq.

que cognovit Sostrata. Posteaquam Chremes nomen mulieris Philteram esse comperit, rogat, ut se sequatur intro hac et tum Sostrata:

»Ut praeter spem evenit quam timui male,
Ne nunc animo ita esses duro, ut olim in tollendo Chremes [1])

Coniectura Ladevici l. l. comprobatur praeterea insequentibus versibus [2]), quos astutiae plenus servus Syrus pronuntiat. Copias suas in angustum cogi videt, nam non multum abest, quin senex nati amicam resciscat neque quicquam esse, quod nunc speret de argento vel postulare queat. Itaque triumphat, si licet se latere tecto abscedere. Et dein:

»Crucior bolum mihi tantum ereptum tam desubito e faucibus«.

Nunc vero accepta Ladevici coniectura facile intellegitur, cur Syrus bolum sibi e faucibus subito ereptum lamentetur tectoque latere abscedere malit. Nam puella agnita facile a Chremete pecunia negari poterat. Consilia Syri eversa sunt omnia, nunc de novo incipiendum erat, ut illud fugitivum argentum retraheretur. Et re vera Syrus temperare sibi non potuit, quominus Chremetem ad pecuniam solvendam cogeret et cum Cliniam obsecravisset, ne abiret neve Bacchidem hic relinqueret, nam non potuit fieri, quin Chremes eam amicam Clitiphontis esse resciseeret, cumque postea Bacchidem, ut transiret ad Menedemum suamque pompam eo traduceret, impulisset, novum argentum cudit eoque rem perduxit, ut Chremes pecuniam Bacchidi debitam reddendam esse censeret [3]). Paratus est igitur Chremes pecuniam ad Bacchidem deferre, sed ab astuto servo admonetur, ut potius filio det pecuniam, in quem amoris suspicio translata sit. Et Chremes ecfert argentum et cum Clitiphontem capere ac deferre argentum iubet, Clitipho gravatur, tum Syrus lapidem eum appellat, qui stat neque quicquam accipere vult [4]).

Nencini l. l. cum consilium requireret, quod ad resecandum l. l. graecum exemplar impulisset Terentium, Chremetem

---

[1]) Heaut. v. 664. sq.

[2]) ibidem v. 668. sq.

[3]) Heaut. v. 797. »Haud faciam« adnuentis esse verba Chremetis, non recusantis probaverunt viri docti.

[4]) Heaut. v. 831.

apud Menandrum domum intrasse arbitratus est, ut argentum redemptionis ecferret ibique de filia sua omnia rescisse; totam autem insequentem scaenam non actam sed narratam apud Menandrum fuisse. Quae coniectura viri docti dubia mihi quidem esse videtur. Chremes enim cum Syro dixisset verba »ecfero« (v. 804), re vera abiit domum, ut argentum ecferret; sequitur colloquium Syri cum Clitiphonte [1]), dumque Clitipho longa ac laboriosa deambulatione fessus revertitur metuens, ne denuo miser extrudatur, ira incensus dicit Syro:

»Ut te quidem di deaeque omnes quamtumst cum tuo, Syre, istoc invento cumque incepto perduint« [2]).

Postea autem magna animi aegritudine confectus Bacchidem apud Cliniam esse comperit, mox a servo astutiae pleno afficitur gaudio et laetitia, qui a patre argentum iam ecferri nuntiat. Et hoc temporis momento pater domo egreditur.

At altera viri docti coniectura, qua patrem, cum domi esset, omnia de filia rescisse suspicatur, nullius est momenti, cum Chremes iam pridem cum Sostrata, Nutrice, Syro diu collocutus, omnia de filia cognovisset et ingenium mutavisset, nam »non licet hominem esse saepe ita ut vult, si res non sinit« [3]).

II.

Re de difficultatibus, quae in contextu Terenti Heauton timorumeni occurrunt, peracta nunc ad fragmenta fabulae recensenda transeo. Ac primum de nomine fabulae mentionem facit Galenus, clarissimus secundi saeculi p. Chr. medicus, qui in libro, quo res de raris Hippocratis vocabulis tractatur, scripsit haec: διαφέρει δὲ τὸ τιμωρῶν τοῦ τιμωρούμενος, ὃ μετὰ τῆς καλουμένης αἰτιατικῆς σημαίνει τὸ κολάζον (legendum κολάζων). Οὕτως γοῦν καὶ ἑαυτοῦ τιμωρούμενος ἐπιγέγραπται τὸ Μενάνδρου δρᾶμα [4]). Ex ipso nimirum prologo Terentiano facile intellegi potest fuisse graecam fabulam Ἑαυτὸν τιμωρούμενον:

---

[1]) Heaut. v. 804—831.

[2]) Heaut. v. 810 sq.

[3]) Heaut. v. 666.

[4]) Meineke Aug. Fragmenta poëtarum comoediae novae Berolini 1841. p. 110 sqq. et Theod. Kock: Comicorum Atticorum fragmenta vol. III. Lipsiae 1888 p. 41.

»Ne quoi sit vostrum mirum, quor partis seni
Poeta dederit, quae sunt adulescentium:
Id primum dicam, deinde quod veni eloquar.
Ex integra graeca integram comoediam
Hodie sum acturus Heauton timorumenon«[1]).

Haud dubium igitur est, quin Terentius graecam illam Menandri fabulam ante oculos habuerit eamque latino sermone expresserit.

Mihi quidem perlustranti, quae viri docti de hac fabula adhuc scripserunt, nonnulli plurimum operae in hac fabula recensenda consumpsisse videntur. At Nencini, cum de ea ageret[2]) Chremetem primarias in hac fabula partes habuisse arbitratur, sed Menedemum fabulae nomen indidisse. Quae sententia viri docti mihi quidem non placet. Quicumque enim hanc fabulam quamvis neglegenter perlegerit, facile intelleget Menedemum non esse se ipsum cruciantem sed Chremetem. In primo quidem actu videmus Menedemum plus nimio sese cruciantem, strenuum ac laboriosum senem, qui sexaginta annos natus servorum officiis fungitur. Numquam tam mane domo egreditur Chremes, numquam tam vesperi revertitur, quin senem in fundo conspicetur fodere aut arare aut aliquid ferre. At ea res nullius est momenti ad titulum fabulae declarandum. Potius Chremes dum Menedemo recta dat consilia, sibi ipse consulere nescit et dum loquitur Menedemum in filium leni ingenio esse, filium autem obsequentem si quis recte aut commode eum tractet neque Menedemum satis filium novisse neque illum patrem — et deinde:

»Tu illum numquam ostendisti, quanti penderes,
Nec tibi illest credere ausus quae est aequom patri.
Quod si esset factum, haec numquam evenissent tibi«[3]).

ignorat haec verba sibi ipsi optime convenire, quippe qui habeat filium Clitiphontem, qui quidem non fugit in Asiam militatum sed habet domi meretricem inscio patre struitque una cum servo fallacias patri.

Deinde cum Clitipho omnes patres iniquos in omnes adulescentes iudices appellat[4]), qui aequum esse censeant adulescen-

[1]) Heaut. prolog. v. 1 sqq.
[2]) Nencini p. 68.
[3]) Heaut. v. 155 sq.
[4]) ibidem v. 213.

tes a pueris ilico nasci senes cumque amicam sibi esse impotentem, procacem, magnificam, sumptuosam, nobilem gloriatur, aperte omnia sua facinora confitetur, unde manifesto apparet Chremetem caecum prorsus fuisse neque quicquam de iis sensisse.

Sequitur scaena prima actus tertii, in qua [1]) Chremes vementem in utramque partem Menedemum appellat aut largitate nimia aut parsimonia. Nam olim non passus est Menedemus filium commetare ad mulierculam, quae tum erat contenta paululo cuique erant grata omnia; nunc cum sine magno pretio et detrimento haberi nequit, cum instructa ad perniciem secum plus decem ancillas adduxit oneratas veste auroque, misericordem se Chremes Menedemo praestare cupit, sibi ipsi tamen misericordia opus esse ignorat. Quid? Cum Menedemum filio pecuniam dare per alium quemvis iubet et servulum adhiberi, nonne videmus poëtam mirum in modum seni illusisse? Iam inde facile intellegitur proverbium a Menedemo pronuntiatum: »ita comparatam esse hominum naturam omnium, aliena ut melius videant et diiudicent, quam sua« optime in Chremetem convenire.

At probabile sane argumentum, quod sententiae a Fl. Nencini probatae, repugnare videtur, est colloquium Chremetis Syro in altera actus tertii scaena datum. Chremes adhortatur Syrum, ut Menedemum fallat eique pecuniam quovis modo eripiat servumque (Dromonem) adulescentis pistrino dignum esse arbitratur, qui passus sit filium inopia profugisse in Asiam. Quibus rebus auditis Syrus obstupefactus rogavit dominum, quid faciendum esset servo illi? Tum Chremes:

>   »Rogas?
> Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
> Unde esset adulescenti, amicae quod daret,
> Atque hunc difficilem invitum servaret senem« [2])

Cui sententiae astutus servus vix credere vult et iocone an serio Chremes verba haec prompserit ignorat. At ea res, utcumque se habet, addit servo stimulos ad novas fallacias seni struendas. Chremes igitur l. l. collum inserit in laqueum eumque sibi inicit, quippe qui servo iam callido licentiam auferendi omnia praebeat.

---

[1]) Heaut. v. 440 sqq.
[2]) Heaut. v. 533 sqq.

Postremo Chremes poenas solvit suae stultitiae: minas quidem decem dedit filiae, quas pro alimentis esse nunc ducit datas: hasce ornamentis consequentur alterae: porro haec talenta dotis adposcunt duo.

»Quam multa, iusta iniusta, fiunt moribus!« [1]).

Quapropter Menedemus Chremetis socordiam irridere studet, cum se non tam astutum neque ita perspicacem esse arbitratur, sed ille adiutor Chremes et monitor et praemonstrator hoc sibi praestat: in se ipsum quidvis horum convenit, quae sunt dicta in stulto, caudex, stipes, asinus, plumbeus, in illum, nihil potest convenire: exsuperat eius stultitia haec omnia [2]). Ac sane simplex et vecors animus illius monitoris esse videtur, qui servum suum ad pecuniam sibi auferendam impulit, sibi ipsi non pepercit aciemque gladii in se conversum esse sero animadvertit. Prae iracundia, quid sibi sit faciendum, ignorat. Tum Menademus:

»Id, quod me fecisse aiebas parum,
Fac te patrem esse sentiat: fac, ut audeat
Tibi credere omnia, abs te petere et poscere:
Nequam aliam quaerat copiam ac te deserat« [3]).

Et ira accensus Chremes:

«Immo abeat potius malo quovis gentium,
Quam hic per flagitium [4]) ad inopiam redigat patrem«

Haud dubium igitur est, quin, si omnia filio suppeditasset, res Chremetis tum vero ad rastros reditura fuerit. Nunc autem nemo, ut opinor, dubitabit, quin Chremes ipse sit punitus neque quicquam obstat, quominus Chremetem se ipsum cruciantem putemus.

Iam ad fragmenta recensenda transeo. Fragmentum quod Kockius [5]) attulit:

Πρὸς τῆς Ἀθηνᾶς, δαιμονᾶς, γεγονὼς ἔτη
τοσαῦθ᾽; ὁμοῦ γάρ ἐστιν ἑξήκοντα σοι

---

[1]) Heaut. v. 839.

[2]) Heaut. v. 879.

[3]) Heaut. v. 924. sqq.

[4]) De significatione ac vi vocabuli »flagitium« cfr. quae disputavit nuper Usener: Italische Volksjustitz in Mus. Rhen. t. 56. (1901) p. 6. sqq.

[5]) l. l. 140.

referendum esse censent viri docti ad Heaut. v. 62, ubi Chremes cum virtute tum vicinitate commotus amicum se Menedemo praebet ita, ut eum audacter ac familiariter moneat, ne nimio plus laboret praeter aetatem suam et praeter quam res sua eum adhortatur. Et postea:

»Nam pro deum atque hominum fidem, quid vis tibi?
Quid quaeris? annos sexaginta natus es,
Aut plus eo, ut conicio«:

Fragmentum igitur illud nobis servatum a verbis Chremetis non absonum esse nemo est, quin videat. At primum illius fragmenti verbum δαιμονᾶς a viris doctis in δαιμόνιε emendatur [1]), quam lectionem praesertim Cobet [2]) probare conatus est, verbum δαιμονᾶν nimis contumeliosum esse ratus. Sed recte iam observavit Kockius [3]) lectionem δαιμόνιε versui nostro non convenire, nisi forte pro γεγονώς scribitur γέγονας.

Ad quae fabulae verba pertineat alterum fragmentum λουτρόν, θεραπαίνας, ἀργυρώματα [4]) iam facile intellegitur ex Heaut. v, 130. Ibi enim Menedemus, cum filium ad regem in Asiam militatum abiisse cognovisset, domum suam maestus revertitur animo perturbato atque incerto prae agritudine. Adsedit domi, accurrunt servi, soccos detrahunt: inde alii festinant, lectos sternunt, cenam adparant: pro se quisque sedulo faciebat, quo illam hero lenirent miseriam. Et Menedemus:

»Ubi video haec coepi cogitare hem, tot mea
Solius solliciti sint causa, ut me unum expleant?
Ancillae tot me vestiant? sumptus domi
Tantos ego solus faciam«?

Sequitur fragmentum, in quo multa sunt, quae criticorum curam et acumen exspectant:

ἐξ ἱσταρίου δ' ἐχρέματο φιλοπόνως πάνυ,
.....καὶ θεραπαινὶς ἦν μία.
αὕτη συνύφαινεν ῥυπαρῶς διακειμένη.

Libri exhibent lectionem ἐξ ἱσταρίου γὰρ; γὰρ in δ' correxit

1) δαίμων δύο exhibent libri.
2) Var. lectiones V. 1² 200.
3) l. l. p. 42.
4) Kockius l. l. 141 et Meineke p. 11I.

iam Au. Meineke, quem secutus est Kockius [1], at Nencini legit γάρ.. In fragmenti versu tertio libri. συνύφαινε, Meineke, Kockius, Nencini legunt recte συνύφαινεν. Syrus Cliniae enarrat ad aedes Antiphilae se venisse, Dromonem autem fores pulsavisse. Postquam fores patuerunt, servi Antiphilam telam texentem studiose offenderunt, mediocriter vestitam lugubri veste sine auro, capillus passus prolixe et circa caput reiectus neglegenter. Anus subtémen nebat: praeterea una ancillula erat; ea texebat una, pannis obsita, neglecta, immunda illuvie [2]. Quae verba a fragmenti verbis allatis non abhorrere facile conspicitur. Cum autem poëta mulierum mores illustrat, luxuriosas eas appellat ex. gr. Clitipho Cliniae feminas iamiam affore nuntians addit: nosti mores mulierum: Dum moliuntur, dum conantur, annus est [3]. Nostro autem loco illam simplicem ac tetricam vitae consuetudinem exprimere verbis studet, cui graecum illud ῥυπαρῶς διακειμένη artissime respondet.

Fragmentum ἀνδρὸς χαρακτὴρ ἐκ λόγου γνωρίζεται negavit iam Ihne [4]) ex Heaut. timorumeno desumptum esse, probat Fl. Nencini [5]. At rettulerunt illud Meineke [6] et Kockius [7] ad Heaut. v. 384, ubi Bacchis summis laudibus Antiphilae mores celebrat eamque fortunatam appellat, quod semper studuerit, ut mores formae consimiles essent minimeque miratur, si eam sibi quisque expetit et

»Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio [8].

Huic igitur versui haud dissimile esse graecum illud fragmentum suspicabantur viri docti. Quae similitudo nullius est momenti, praesertim cum in graeco fragmento de moribus viri agatur, verbis autem Terentianis puellae ingenium exprimatur. Ceterum monendum est Menandrum ipsum falso auctorem creditum fuisse versuum multorum. Iam probaverunt viri docti [9] saepissime factum esse, ut versus multa Menandro antiquiores

---

[1]) l. l. p. 142.
[2]) Heaut. v. 290 sqq.
[3]) Heaut. v. 240.
[4]) Quaest. Ter. 42.
[5]) l. l. p. 73.
[6]) l. l. p. 111.
[7]) l. l. p. 143.
[8]) Heaut. v. 384.
[9]) Cfr. sis quae attulit Cobet in Novis lectionibus p. 45. sqq.

e tragicis graecis sumpti cum Menandreis foedissime confunderentur. Sunt praecipue sententiae proverbiales vel argute dicta, quae satis commode et in tragoedia et in comoedia poni potuerint. Quo factum est, ut in fragmentis comicorum complura insint cothurno quam socco digniora.

Cum lacrimabundus Menedemus Chremeti dixisset satis superque se iam patrem durum fuisse, a Chremete castigatur verbis: »Vemens in utramque partem, Menedeme, es nimis aut largitate nimia aut parsimonia [1]).

Ad quae verba annotavit scholiasta codicis Bembini graecum πᾶς πατὴρ μωρός parique modo suspicati sunt viri docti fragmentum illud huc pertinere. Quam opinionem recte refellit iam Ihne l. l. graecum fragmentum alio referendum esse ratus.

Sequitur apud Au. Meinekium [2]) et Kockium [3]) fragmentum hoc:

Οἴκοι μένειν χρὴ καὶ μένειν ἐλεύθερον
ἢ μηκέτ' εἶναι τὸν καλῶς εὐδαίμονα.

Quae verba a Stobaeo Flor. 31. 11. olim allata Chremetis esse Cliniae patriam reliquendi consilium vituperantis arbitratur Meinekius. Clitipho enim nuntiat patri Cliniam non esse in Asia sed domi. Adduxit enim e navi egredientem adulescentem, quocum sibi inde a pueritia fuit semper familiaritas, ad cenam. At adulescens timet omnia: patris iram, amicae animum sibi alienum. Miratur Chremes, cur timeat ille, qui omnia habet, quae quidem in homine dicuntur bona: parentes, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, ditias; qui uti scit, ei bona; illi, qui non utitur recte, mala. Et cum Clitipho Cliniae patrem importunum semper senem atque iniquum fuisse dicit, Chremes:

Utut erat, mansum tamen oportuit [4]).

Cui versui illud graecum μένειν χρή optime convenire suspicari licet, quamquam Terentius Menandream sententiam non ad verbum expressisse videtur sed concinnatam extulisse [5]).

Nondum persanatum est fragmentum: μετ' ἄριστον γὰρ ὡς

---

[1]) Heaut. v. 440.
[2]) l. l. p. 111.
[3]) l. l. p. 145.
[4]) Heaut. v. 200.
[5]) cfr. Nencini p. 73.

ἀμυγδαλὰς (ἐγὼ) παρέθηκα, καὶ τῶν ῥοιδίων ἐντρώγομεν quod Meineke [1]) et Kockius [2]) attulerunt.

Athenaeus iam verbis Μένανδρος ἐν Ἑαυτὸν (αὑτὸν A.) τιμωρουμένῳ ῥοίδια ὠνόμασε διὰ τούτων κτλ. testatur fragmentum hoc e Menandri fabula sumptum esse. Ἐγὼ post ἀμυγδαλάς delevit Bentleyus, quod a nonnullis viris doctis probatur. Cobetus [3]) pro ἐντρώγομεν praetulit olim lectionem ἐνετράγομεν Atticos ἐντραγεῖν, numquam τρώγειν dixisse ratus. Quam opinionem rectissime refellit Th. Kockius l. l. cum τρώγειν non raro a scriptoribus usurpatur, quamquam comici nusquam usi sunt verbo ἐντρώγειν sed τρώγειν, nusquam τραγεῖν sed ἐντραγεῖν vel κατατραγεῖν [4]). Referunt illud fragmentum viri docti ad cenam, quam Chremes dedit Bacchidi eiusque ancillis. Menedemus rogat Chremetem sitne Bacchis domi? Et ille:

»Sit rogas?
Sensi: nam unam ei cenam atque eius comitibus
Dedi: quod si iterum mihi sit danda, actum siet [5])

Experiendo discit Chremes, quid sit sumptuosam sustentare mulierem, cum Bacchis posceret vinum modo asperum modo lenius cumque Chremes relevisset dolia omnia, omnis serias, omnes sollicitos habuit: atque haec una nox!

Cum autem in fragmento de amygdalis et de malis Punicis ῥοίδια post prandium sumptis legitur, mutationem quandam apud Terentium, ubi de cena mentio fit, iam facile suspicaberis. Qua re commotus Benfeius l. l. argumentatur huius mutationis causa Terentium coactum esse in binos dies negotium dispertire. At rectissime annotat iam Nencini [5]) non satis liquere, quo consilio a Terentio cena pro prandio posita sit; quapropter dubium esse videtur, an hinc temporis mutatio pendeat. Sententiam autem Ladevici, quam olim attulit Nencini, probandam omitto. Ut enim e fabulae argumento elucet rusticis Dyonisiis rem agi in He-

---

[1]) l. l. 112 et [2]) l. l. 146.

[3]) Cobet Novae lect. p. 73.

[4]) Apud clarissimum Atheniensium comicum Aristophanem inveni haec exempla: in Acharn. 801: τρώγοις ἂν ἐρεβίνθους, ibidem v. 806: ἆρα τρώξομαι; et v. 809: ἀλλ' οὔτι πάσας κατέτραγον τὰς ἰσχάδας. Cfr. sis. Nubium v. 924 Vesparum v. 371 aliosque.

[5]) Heaut. v. 455. sq.

[6]) l. l. p. 74.

auton Timorumeno; non potuit igitur Chremes auxilium amicis ferre in iudicio; at Menedemo vicinos ambigere de finibus seque arbitrum captum esse ab iis nuntiat. Privatam tamen litem putat Nencini actam et in privata lite die festo esse arbitrum potuisse quemquam docent varia exempla e comicorum scriptis sumpta. [1]) Ceterum e v. 733 elucet et postero die Dionysia fuisse. Ibi enim Bacchis Phrygiam monet, ut curriculo percurrat ad villam, quam villam Charini homo demonstravit: apud eum miles Dionysia agitat [2]).

Huc accedit fragmentum incertum ἀλλ' ἦν χιτών σοι [3]), quod ad quem Terentianae fabulae locum referendum sit incertum est. Pari modo fragmentum ταῦτά σοι καὶ Πύθια καὶ Δήλια, quod attulit Kockius [4]) quo pertineat, non video.

At Flaminius Nencini [5]) attulit tria fragmenta incertae originis, quorum unum

δταν φύσει τὸ κάλλος ἐπικοσμῇ τρόπος
χρηστός, διπλασίως ὁ προσιὼν ἁλίσκεται

referendum esse censet ad Bacchidis verba Antiphilam landantis eamque fortunatam appellantis, cum studuerit, formae ut mores consimiles forent neque Bacchis miratur, si Antiphilam sibi quisque expetit:

»Minumeque, ita me di ament, miror si te sibi quisque expetit« [6]).

Graeca verba a verbis Bacchidis non abhorrere nemo est quin videat. Alterum illud [7]):

Αἰσχύνομαι τὸν πατέρα, Κλειτοφῶν, μόνον
ἀντιβλέπειν ἐκεῖνον οὐ δυνήσομαι
ἀδικῶν, τὰ δ'ἄλλα ῥαδίως χειρώσομαι

conferendum esse censet Nencini cum Heaut. v. 700, ubi Clinias Syrum, qui Bacchidem nunc non relinquendam domi sed abducendam esse arbitratur, istoc nihil esse adversum suis nuptiis monet. Et post:

»Nam quo ore appellabo patrem? tenes quid dicam« [8]).

---

[1]) cfr. Mommseni Heortologie, Lipsiae 1864. p 93. sqq·
[2]) Heaut. v. 733.
[3]) Meinecke p. 112 et Kockius 148.
[4]) p. 147.
[5]) p. 74.
[6]) Heaut. v. 383.
[7]) Kockius 586.
[8]) Heaut. v. 699.

Interest autem inter latinam et graecam, quod in graeca Clinias [1]) Clitiphontem allocutus esse videtur, non Syrum. Cum autem Syrus Chremetem monet [2]), ut Clitiphontem abire deambulatum iubeat quovis, et Clitipho optat, ut Syrum di eradicent, abiit re vera Clitipho et revertitur demum v. 805, ubi deambulationem hanc se ad languorem dedisse narrat neque quicquam magis metuit, ne denuo miser aliquo extrudatur, ne accedat ad Bacchidem. Nencini l. l. putat igitur Clitiphontem ab illa deambulatione prius apud Menandrum quam apud Terentium rediisse remque paullo aliter apud Menandrum administratam esse. Mihi quidem non dubium esse videtur, quin Terentius et hoc loco et multis aliis nonnihil mutaverit. Scaena enim actus primi altera initium ducit a brevi colloquio Clitiphontis et Cliniae, ubi Clitipho Cliniam admonere studet, ne vereatur falsamque sollicitudinem mittat, quae eum excruciet. His dictis patrem conspicatur, quocum relicto Clinia colloquitur. Haud dubium igitur est, quin et l. l. aliquid a Terentio resectum sit ex Menandrea fabula et fragmentum ultimum huc pertineat. Nencini autem magna immutationis vestigia perspexisse sibi videtur, cum novum argumentum, qualecumque est, habere sibi vult, ut primaria fabulae pars (quae circa Menedemum filiumque ut par est potissimum versata) secundariae detrimento in brevius a Terentio contracta dicatur. Quod autem fragmentum iniuria ad Heaut. v. 452 vulgo relatum esse censet

Αὐλὰς θεραπεύειν καὶ σατράπας

mihi quidem erravisse videtur vir doctus, nam verba haec a Chremetis verbis luxuriam ac nequitiam Bacchidis castigantis non absona esse luculenter apparet.

III.

Iam ex illis fragmentis, quae afferre et annotationibus illustrare studuimus, manifesto apparet, quam sollers et ingeniosus in extemplo attico transferendo poëta fuerit. Nunc quaestione de de Menandreis fragmentis expedita ad alteram huius dissertatiunculae partem transire in animo est, qua eos Terenti Heauton timoru-

[1]) Cliniam Pamphilum in graeca nominatum fuisse probat Nencini p. 75.
[2]) ibidem v. 585.

meni locos tractabimus, quos originis graecae vestigia quaedam notasque affinitatis manifestas prae se ferre probabile est. Fieri enim non potest, quin in fabula, cuius origo sit certa, saepenumero cum sententiae tum verba a Graecis petita occurrant. Atque omnium primum de proverbialibus sententiis, quae in fabula exponenda leguntur, nonnihil disseram. Chremes igitur, ut amicitiam suam Menedemo ostendat, dicit:

»Quod ego in propinqua parte amicitiae puto« [1]).

Quae verba cum illo Hesiodi [2]) versu haud difficulter componi queunt τὸν δὲ μάλιστα καλεῖν, ὅστις σέθεν ἐγγύθι ναίει h. c. eum vero potissimum vocato, quicumque te prope habitat. Res ad commodam vicinitatem pertinere videtur. Si autem Chremes agrum his regionibus meliorem neque pretii maioris inveniri [3]) negat, poëtam Menandri illud ἀγρὸν εὐσεβέστερον γεωργεῖν οὐδένα οἶμαι in animo habuisse veri simile est.

Callidus Syrus Bacchidem ad patrem Clitiphontis adducendam curat et cum Clitipho impudentem atque audacem servum eum dixisset, ille gloriatur:

»Non fit sine periclo facinus magnum nec memorabile«.

Cum emphasi quadam dicta ac superba sententia est militaris; eandem fere olim inveni apud Herodotum [4]) μεγάλα γὰρ πρήγματα μεγάλοισι κινδύνοισι κτλ. In hoc autem periculum erat, cum patre praesente domi futura esset meretrix. Menedemus fortunam suam arguendam aut se profecto ingenio egregio ad miserias natum esse arbitratur, aut falsum esse illud vulgo dictum:

»Diem adimere aegritudinem hominibus« [5]).

Quae sententia proverbialis in ore omnium est: temporis longinquitate aegritudines minui. Recte etiam cum Diphili sententia:

λύπης πάσης γίνεται ἰατρὸς χρόνος conferri potest [6]).

---

[1]) Heaut. v. 57.

[2]) Opera et dies 339.

[3]) Heaut. v. 63. sq.

[4]) VII, 50.

[5]) Heaut. v. 422.

[6]) Kockius 117 cfr. praeterea 677: πάντων ἰατρὸς τῶν ἀναγκαίων κακῶν χρόνος ἐστίν· οὗτος καὶ σὲ νῦν ἰάσεται.

Recognita Antiphila anxius Syrus novum quaerit consilium extorquendae pecuniae acutique servi ingenium in multa cogitione[1]) versatur neque ulla res ex sententia evenit:

»Nisi me animus fallit, haud multum a me aberit infortunium:
»Ita hac re in angustum oppido nunc meae coguntur copiae.«

Nemo est, quin videat translationem factam ab exercitu, qui in angustiis clausus se expedire nequeat. Est autem sententia illa Graeca vulgaris: εἰς στενὸν κομιδῇ αἱ δυνάμεις ἐμοὶ καθίστανται.

Reddendam esse pecuniam Bacchidi videt Syrus admonetque Chremetem illius proverbii:

»ius summum saepe summast malitia« [2]).

Quae verba facile respondent illis Menandreis:

καλὸν οἱ νόμοι σφόδρ' εἰσίν, ὁ δ' ὁρῶν τοὺς νόμους λίαν ἀκριβῶς, σωκοφάντης φαίνεται [3]).

Iratus Chremes ludibrio fit, donec Menedemus Bacchidem esse Clitiphontis amicam, non Cliniae aperit; senex igitur, qui ante monebat, indigere videtur admonitione. Quare rectissime miratur Menedemus:

Tene istuc loqui!
Nonne id flagitiust, te aliis consilium dare,
Foris sapere, tibi non potis esse auxiliarier[4]).

Vulgo notum est illud: qui ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequiquam sapit. Utitur eadem fere sententia Menander: μισῶ σοφιστήν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός [5]).

Et cum Syrus Clitiphontem monet, ut ad misericordiam parentes adducat, matres omnes filiis in peccato adiutrices [6]) auxilio in paterna iniuria esse solitas putat. Venit in mentem illud graecum Menandri:

ἔστι δὲ μήτηρ φιλότεκνος μᾶλλον πατρός·
ἡ μὲν γὰρ αὑτῆς οἶδεν ὄνθ', ὁ δ' οἴεται. [7])

---

[1]) Heaut. 668.
[2]) Heaut. 696.
[3]) Kockius 635.
[4]) Heaut. 921.
[5]) Meineke Menandri Γνῶμαι μον. 332.
[6]) Heaut. v. 991.
[7]) Kockius 657.

Carere patria erat damnum non exiguum cum Romanis tum Graecis: ὡς οὐδὲν γλυκίον τῆς πατρίδος ἐστὶν ἑκάστῳ.

Quod autem Chremes queritur:

Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,
Dum id quaero, tibi qui filium restituerem [1]).

fuisse in graeco Menandri: ὕπνον οὐχ ἑώρακα suspicantur viri docti. Attamen inter omnes constat vulgare esse dicere, somnum videre, Romanis, illamque locutionem tenui admodum filo cum graeca cohaerere.

»Cedo dextram« respondet Menedemus [2]); iam venit in mentem illud Aristophanis [3]) τὴν χεῖρα δὸς τὴν δεξιὰν manum cedo dextram.

Menedemus Chremetem aliena magis curare, quam sua indignatur; recte igitur Chremetem miserum patrem miseri filii nuncupat: ita comparatam esse hominum naturam omnium aliena ut melius videant, quam sua? an eo fit, quia re in nostra aut gaudio sumus praepediti nimio aut aegritudine? [4]).

In quam sententiam iamdudum Menander incidisse videtur: οὐδεὶς, inquiens, ἐφ' αὑτοῦ τὰ κακὰ συνορᾷ; σαφῶς ἑτέρου δ' ἀσχημονοῦντος ὄψεται [5])

Neque omittendum esse censeo illud Menedemi »dictum factum« [6]) i. e. factum cum dictis coniunctum, cui respondere videtur graecum: ἅμ' ἔπος, ἅμ' ἔργον.

Multus est Terentius in enarrando, quomodo pueri instituendi sint. Optima consilia bene ac recte vivendi dat Chremes iuveni Clitiphonti dum loquitur:

»Scitumst periclum ex aliis facere, tibi quid ex usu siet [7]),»

quo dicto sapientes omni aevo usi sunt. Iam simile esse videtur illud Menandri: βλέπων πεπαίδευμ' εἰς τὰ τῶν ἄλλων κακά. [8]) Ceterum de educandis pueris, de praeceptis recte ac beate vivendi et de

---

[1]) Heaut. v. 491.
[2]) Heaut. v. 493.
[3]) Nubium v. 81.
[4]) Heaut. v. 503.
[5]) Kockius 631.
[6]) Heaut. v. 904.
[7]) Heaut. v. 210.
[8]) Meineke Menandri Γνῶμαι μον. v. 651.

imitando mores hominum praeclare iudicat poëta in Adelphorum fabula [1]), ubi Demea filium Ctesiphonem inspicere tamquam in speculum in vitas omnium iubet atque ex aliis sumere exemplum sibi. Terenti verba in speculum inspicere rectissime cum graeco ἐν καθόπτροις καθεωρακέναι conferuntur. Clitipho a patre relictus iniquos esse patres in omnes adulescentes conqueritur, quippe qui censeant adulescentes a pueris nasci senes neque illarum affines esse rerum, quas fert adulescentia. Annotat scholiasta: a pueris nasci senes i. e. qui arbitrantur iustum esse in pueritia moribus senum nasci. Contra Plutarchus οὐδὲ γὰρ τοὺς πατέρας ἔγωγε ἀξιῶ τελέως σκληροὺς ἑαυτοὺς ἀναμιμνήσκειν, ὅτι ἐγένοντο νέοι [2]).

Syrus fucum Chremeti facit dolisque iam aperte fallit, et dum ille alii fallacias intendi credit, Syrus miratur Chremetem tam mane domo exisse, qui heri tantum biberit. [3]) Tum Chremes:

»Nil nimis.« Et Syrus:

»Nil narras? visa verost, quod dici solet,
Aquilae senectus.«

Nencini [4]) affert illud graecum ἀετοῦ γῆρας exemplisque locutionem probat. Sensum vero proverbii multimodis interpretati sunt viri docti. Valet autem »aquilae senectus« pro viridi vividaque senecta. Ceterum aquila bibendo seque in fontem mergendo redire ad iuvenilem vigorem putabatur.

Syrus admonet Clitiphontem, ne metuat:

Ademptum tibi iam faxo omnem metum
In aurem utramvis otiose ut dormias. [5])

cui sententiae proverbiali respondet illud graecum: ἐπ' ἀμφοτέρα καθεύδειν [6]).

Postremo rectissime iam monuit Nencini [7]) proverbium Menandreum ταῦτά σοι καὶ Πύθια καὶ Δήλια, quod legitur [8]), omissum esse a Terentio.

---

[1]) Adelph. 415.
[2]) De educat. puer. 17.
[3]) Heaut. 509.
[4]) l. l. p. 76.
[5]) Heaut. v. 341.
[6]) Com. gr. frag. IV. 190.
[7]) l. l. p. 76.
[8]) Com. gr. frag. IV. 296.

Iam transeo ad locos enumerandos, quibus locutiones vocesque quaedam commemorantur, quae cum Graecorum similibus conferri queunt. Graeca locutio esse videtur »sermonem caedere« [1]) κόπτειν λόγους.

Syrus Antiphilae ingenium describit Cliniae hoc modo:

»Ubi dicimus redisse te et rogare uti
Veniret ad te, mulier telam desinit
Continuo et lacrumis opplet os totum sibi,
Ut facile scires desiderio id fieri [2])»

Telas desinere i. e. ad aliquod tempus intermittere. Quacum locutione illud Sapphonis fragmentum conferendum esse censeo ubi mulier prae amore texere non pergit: οὔτοι δύναμαι κρέκειν τὸν ἱστὸν, πόθῳ δαμεῖσα παιδός. [3]). Iam pridem cum de fragmentis Menandreis disputarem, monui a Terentio Antiphilam fictam esse texentem telam studiose, mediocriter vestitam, lugubri veste. Pudica mulier occurrit non solum apud poëtas comicos, verum etiam elegiacos, quod suspicatus est iam Fridericus Leo, [4]) rectissime observans Propertium, Ovidium, Tibullum comicos atticos et novisse et legisse.

Cruciatur Syrus [5]) bolum tantum sibi ereptum tam subito e faucibus, quare quid agat aut quid comminiscatur ignorat; rationem de integro sibi ineundam esse arbitratur. Graece significat βόλος [6]) iactum retis, inde omne lucrum. Spes tamen non deserit astuti servi animum, sed illud fugitivum argentum retracturum se esse sperat. Vernili facetia utitur Syrus de argento quasi de servo fugitivo narraturus. Admonent h. l. viri docti illius Menandri: ἀποστρέφω τὸν δραπέταν χρύσον. Inesse autem iocum in voce χρύσος haud difficulter conicies, cum χρύσος ambigue dictum et aurum et servi nomen sit.

Una cena Bacchidi eiusque comitibus a Chremete data est

---

1) Heaut. v. 242

2) Heaut. 304 sq.

3) Sapph. frag. VII.

4) Plautin. Forschungen p. 129. Attulit vir doctus exemplum sane aptum atque idoneum ex Ovidi Fastorum II. 771: »sic sedit, sic culta fuit, sic stamina nevit, neglectae collo sic iacuere comae».

5) Heaut. v. 673.

6) Aeschyli Pers. v. 416. Euripidis Rhes. 730. Bacchid. v. 817

at pytissando multum vini absumpsit Bacchis. Proprie »pytissare« dicitur, quod gustare, quasi cum quadam probatione exspuere, graecum τὸν οἶνον ἐκπιτύζειν.

Sostrata timet, ne Clitipho a patre repudiatus subditum se suspicetur. Subditus vel subditivus i. e. suppositus respondet illi graeco ὑποβλιμαῖος. Cui sententiae haud dissimilia videntur Admeti verba apud Euripidem: καὶ μ' οὐ νομίζω παῖδα σὸν πεφυκέναι. [1]) Ita Clitipho spurium se opinatur seu subditum.

Ut alias huiuscemodi locutiones omittam, transeo in calce dissertatiunculae ad locos enumerandos, ubi tales mores institutaque ad res privatas pertinentia memorantur, quibus cum Romani tum Graeci pariter usi sunt. Iam pridem monui Sostratam sustulisse puellam et anui Corinthiae exponendam dedisse [2]). Saepissime apud comicos latinos leguntur voces: suscipere aut tollere puerum et apud Terentium: »quidquid peperisset, decreverunt tollere« [3]). vel »nisi puerum tollis, iam ego hunc in mediam viam Provolvam atque ibidem pervolvam in luto« [4]) vel Pamphili verba ad Davum: »nam pollicitus sum suscepturum se puerum« [5]). Puellae expositionis mentio fit in Casinae prol. v. 41. Iam vulgo notum est Romae patribus familias fuisse potestatem liberos suos exponendi. Athenis autem ille usus, quem nulla lex coërcuisset, pervagatus erat; quare non mirum esse videtur, quod permulti comoediae graecae poëtae saepius eas fabulas composuerunt, quibus, quomodo liberi expositi multis post annis a parentibus recognoscerentur, narrabatur. Quae cum ita sint, haec optio nunc nobis datur, utrum Terentium in enarrando usu liberos exponendi morem romanum respicientem censeamus, an iam comicum atticum, a quo ille multa mutuatus sit, de usu attico cogitantem similem sententiam expressisse putemus. Veri similius esse videtur poëtam l. l. de usu Athenis pervagato mentionem fecisse.

Pariter eadem causa adductus sententiam v. 626 effictam ad exemplar graecum referre audeo:

---

[1]) Eurip. Alcest. v. 641.
[2]) Heaut. v. 627.
[3]) Andria v. 219.
[4]) ibidem v. 776.
[5]) ibidem v. 401.

»Meministi me gravidam et mihi te maxumo opere edicere,
si puellam parerem, nolle tolli?«

De quo erudeli veterum more cfr. Apuleium[1]):

«Maritum habuit, cuius pater peregre proficiscens mandavit uxori suae, matri eiusdem iuvenis, ut si sexus sequioris edidisset foetum, protinus quod esset editum necaretur. at illa prae absentia mariti natam puellam insita matrum pietate praeventa descivit ab obsequio mariti eamque prodidit vicinis alumnandam regressoque iam marito natam necatamque nuntiavit».

De moribus mulierum, quae in ornandis se et comendis maxime sibi placere student, aut neque volunt neque habent finem morarum, saepenumero fit mentio apud comicos poëtas. Plautus[2]) mulierem profecto ex ipsa mora natam esse putat. Et Clinias apud Terentium[3]) rogat Clitiphontem, quando Antiphila cum matre ventura sit: Et cum hic «iam aderunt» dixisset, ille rogitat, quando istuc «iam» futurum sit? Tum Clitipho:

«Nosti mores mulierum:
«Dum moliuntur, dum comantur, annus est».

Utrum hic mos Graecorum consuetudini respondeat, an ad res Romanas magis spectet, pro certo affirmare non ausim; nisi vero credere mavis consuetudinem hanc mulierum in omnibus nationibus usque ad ultimas terras vulgo notam esse.

Bacchidem autem sumptuosam fuisse dicit Clitipho[4]). Sumptuosas ac prodigas fuisse meretrices docent multi apud poëtas graecos loci. Exemplo est Aristophanes in Nubibus[5]), ubi legimus:

ἐγὼ δ'ἄν αὐτῇ θ'οἰμάτιον δεικνὺς τοδί
πρόφασιν ἔφασκον, ὦ γύναι, λίαν σπαθᾷς.

Quibus verbis respondet astute Θεραπών:

ἔλαιον ἡμῖν οὐκ ἔνεστ' ἐν τῷ λύχνῳ, mulier valde prodiga es et servus: oleum nobis non inest in lucerna. Quae illis versibus continentur, conveniunt ad avaritiam meretricularum indicandam. Verum nimirum est illud graecum: οὔτε αὐλός ἑταίραν οἶδε προτρέπειν — ἀργυρίου χωρίς: non didicit movere puellas tibia, si absit pecunia.

---

1) Apulei Metam. X. c. 23. p. 196 (Eyssenh. ed.)
2) Militis gloriosi v. 1292.
3) Heaut. v. 238, sqq.
4) Heaut v. 227.
5) Nubium v. 54.

At cum Syrus domum Antiphilae et vitae cottidianae consuetudinem laudat, eam texentem telam studiose se offendisse narrat ac mediocriter vestitam veste lugubri. Capillus passus prolixe et circa caput reiectus neglegenter [1].

Erat igitur virgo ignara omnium artium (gr. ἀτεχνῶς) et conspicitur pulchritudo virginis nescia artis nullius, quod est graecum: κάλλος ἀμήχανον.

Antiphila autem habuit unam ancillulam, quae texebat pannis obsitam, neglectam, immundam illuvie. Magnum hoc quoque signum est Clitiphonti dominam esse extra noxiam, cum eius tam negleguntur internuntii.

> «Nam disciplinast eis, demunerarier
> Ancillas primum, ad dominas qui adfectant viam [2].

Dominas appellatas fuisse amicas adulescentium cum Graecorum tum Romanorum testantur vulgo scriptores. Et Achilles Tatius [3]: δεσποίνας καλοῦσι τὰς ἑταίρας οἱ ἐρῶντες. Quod autem ad illam disciplinam corrumpendae ancillae pertinet, iam docet magister amorum Ovidius [4]: sed prius ancillam captandae nosse puellae Cura sit. Hanc tu pollicitis, hanc tu corrumpe rogando.

Restant nunc loci nonnulli, quibus quae narrentur, ad res vere graecas referre possumus. Menedemus advenam anum pauperculam e Corintho hic esse narrat Chremeti [5]. Inde Romam venisse feminas easque magno pretio fuisse docet vulgatum proverbium: non cuivis licet adire Corinthum. Clinias ad regem in

---

[1]) Heaut. v. 290 sq.

[2]) Heaut. v. 300 sq.

[3]) in libro de Clitiphontis et Leucippes amoribus II. 6. ubi legimus: ταῦτα διαλεγόμενος ἔλαθεν ἐπιστὰς ἀπροοράτως τῇ κόρῃ. καὶ ὠχριάσασά τε ἰδὼν ἐξαίφνης. εἶτα ἐφοινίχθην. μόνη δὲ ἦν καὶ οὐδὲ ἡ Κλειὼ συμπαρῆν. ὅμως οὖν ὡς ἂν τεορυβημένος, οὐκ ἔχων ὅ τι εἴπω. Χαῖρε, ἔφην, δέσποινα. Ἡ δὲ μειδιάσασα γλυκὺ καὶ ἐμφανίσασα διὰ τοῦ γέλωτος, ὅτι συνῆκε, πῶς εἶπον τὸ Χαῖρε δέσποινα, εἶπεν. Ἐγὼ σή; μὴ τοῦτ' εἴπῃς. Haec dum mecum solus loquerer, puellae me obviam improviso factum auimadverti; eaque visa statim expallui: mox rubore perfusus sum. Illa tum sola erat. Recesserat enim etiam Clio. Quamquam igitur animo perculso et abiecto, quid dicerem non habebam, tamen: Salve, inquam, hera. Tum illa suaviter ridens et risu, quorsum ea salutatio spectaret, intellexisse significans, Tuane ego, inquit, hera? non aequum dicis.

[4]) Artis am. I. 351.

[5]) Heaut. v. 96.

Asiam militatum abiit [1]). Rex magnus h. e. rex Persarum βασιλεὺς ὁ μέγας in proverbio apud veteres erat. Eodem modo satrapae apud Babylonios appellantur ditissimi et satellites regum et apud Persas satrapes appellatur, quisquis praedives est homo aut maxime potens, quia Persarum opes fama efferebantur vulgari. Ancillas secum adduxit Bacchis decem oneratas veste et auro; et iratus Chremes exclamat: satrapa si siet amator, numquam sufferre eius sumptus queat [2]). De Dionysiis fit mentio, ubi Chremes Menedemum ad se invitat:

»Dionysia hic sunt hodie: apud me sis volo [3]).

et Bacchis ancillae Phrygiae negotium dat:

»Curriculo percurre: apud eum miles Dionysia agitat [4]).

Festos dies agitabant Athenienses Dionysio, quae a deo Dionysia vocabantur. Iam inter omnes constat tria fuisse apud Athenienses Dionysia: τὰ ἐν ἄστει, τὰ κατ' ἀγρούς, Lenaea [5]). Cum l. l. Chremes Menedemum ad Dionysia invitet ruri occupatum, nulla nisi quae in agris agitentur, patet significari.

Haec quoniam absolvimus, iam ad calcem huius dissertatiunculae provecti sumus. Liceat igitur quam paucissimis, quae maximi sunt momenti, repetere et in unum comprehendere. In prima igitur parte de prologo Heauton timorumeni nonnihil disputavi, sententias virorum doctorum, qui viam emendandi iam pridem commonstraverunt et multas observationes optimae frugis adumbraverunt, nihilominus studiis illis denuo resumptis percensui singulas; in altera Menandri fragmenta, quae supersunt, quandoquidem haud dubium est, quin Terentius graecam Menandri fabulam ante oculos habuerit multaque ab ea mutuatus esse videatur, cum singulis fabulae versibus contuli; in tertia aliquot dumtaxat locos, quos originis graecae vestigia quaedam prae se ferre probabile est, tractavi.

---

1) Heaut. v. 117.
2) ibidem v. 453.
3) ibidem v. 162.
4) ibidem v. 733.
5) Mommsen Heort. 332.

Cracoviae MCMIV.

Bronislavus Swiba.

CZĘŚĆ URZĘDOWA.

I.

SKŁAD GRONA NAUCZYCIELSKIEGO

przy końcu roku szkolnego 1904.

I. Dyrektor:

Skuba Tadeusz, kawaler orderu Franciszka Józefa, dyrektor VI r.

a) Zakład główny.

II. Profesorowie:

1. Alexandrowicz Włodzimierz, prof. VII r., zawiadowca zbioru historyczno-geograficznego, uczył historyi i geografii w kl. V*a*, VI, VII i VIII*a*+*b* — 16 godzin tygodniowo.

2. Chowaniec Franciszek, prof. VIII r., gospodarz klasy VI, uczył języka łacińskiego w kl. VI i VII i języka greckiego w kl. VI — 16 godzin tygodniowo.

3. Gołba Franciszek ks., Dr. Teol., prof., docent pryw. Uniw. Jagiellońskiego, exhortator dla uczniów klas wyższych, uczył religii w kl. I*a*, II*a*, IV*a*, V*a*+*b*, VI, VII i VIII*a*+*b* — 18 godzin tygodniowo.

4. Jaglarz Andrzej, prof. VIII r., zawiadowca gabinetu fizycznego, członek kom. egz. dla kandydatów na jednorocznych ochotników, gospodarz klasy VII, uczył matematyki w kl. VII, VIII*a*+*b*, fizyki w kl. VII i VIII*a*+*b* — 16 godzin tygodniowo.

5. Kannenberg Józef, prof., członek kom. egz. dla kandydatów na jednorocznych ochotników, uczył języka niemieckiego w kl. VI, VII i VIII*a*+*b* — 16 godz. tygodn.

6. Korczyński Jan, prof. VII r., uczył matematyki w kl. V*a*+*b*, VI i fizyki w kl. IV*a*+*b* — 17 godzin tygodniowo.

7. Kulczyński Władysław, prof. VII r., członek korespondent Akademii Umiejętności w Krakowie, nauczyciel pomocniczy Studyum rolniczego na Uniw. Jagiellońskim, zawiadowca gabinetu historyi naturalnej, w drugiem półroczu z powodu słabości na urlopie.

8. Lasson Antoni, prof. VIII r., gospodarz kl. V*b* uczył języka łacińskiego w kl. V*a*, języka greckiego w kl. V*b* i VII — 15 godzin tygodniowo.

9. Mazanowski Mikołaj, prof. VIII r., członek komisyi literackiej Akademii Umiejętności w Krakowie, zawiadowca biblioteki nauczycielskiej, gospodarz kl. VIII*a*, uczył języka polskiego w kl. VI, VII i VIII*a*+*b*, logiki w kl. VII i psychologii w kl. VIII*a*+*b* — 18 godzin tygodniowo.

10. Pelczar Jan, prof. VIII r., zawiadowca gabinetu archeologicznego, uczył języka greckiego w kl. V*a* i VIII*a*+*b* — 15 godzin tygodniowo.

11. Swiba Bronisław, prof. VIII r., zawiadowca czytelni polskiej dla uczniów, gospodarz kl. VIII*b*, uczył języka łacińskiego w kl. V*b* i VIII*a*+*b* — 16 godzin tygodniowo.

12. Szajdzicki Euzebiusz, prof. VII r., zawiadowca czytelni niemieckiej dla uczniów, gospodarz kl. V*a*, uczył języka niemieckiego w kl. IV*a*+*b* i V*a*+*b* — 16 godzin tygodniowo.

III. Zastępcy nauczycieli:

1. Fela Jan, uczył języka polskiego w kl. II*b*, historyi i geografii w kl. I*a*+*b*, II*a*+*b*, III*a* — 20 godzin tygodniowo.

2. Jarosz Jan, zastępca zawiadowcy gabinetu historyi naturalnej, uczył historyi naturalnej w kl. I*a*+*b*, II*a*+*b*, III*a*, V*a*+*b*, VI i matematyki w kl. II*a* — 19 godzin tygodniowo.

3. Kramarczyk Karol, gospodarz kl. II*a*, uczył języka łacińskiego w kl. II*a* i języka niemieckiego w kl. II*a*+*b* — 18 godzin tygodniowo.

4. Kulig Zygmunt, ks. exhortator dla uczniów klas niższych, uczył religii w kl. I*b*, II*b*, III*a*, IV*b* — 8 godzin tygodniowo.

5. Łepki Bohdan, lektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, uczył języka polskiego w kl. IV*a*+*b*, V*a*+*b* i języka niemieckiego w kl. I*a* — 18 godzin tygodniowo.

6. Maurer Henryk, gospodarz kl. IV*b*, uczył języka łacińskiego w kl. IV*b* i języka greckiego w kl. III*a*, IV*a*+*b* — 19 godzin tygodniowo.

7. Niespodziański Tadeusz, gospodarz kl. I*b*, uczył języka łacińskiego w kl. I*b*, III*b* i języka polskiego w kl. I*b* — 17 godzin tygodniowo.

8. Pawlikiewicz Artur, gospodarz kl. I*a*, uczył języka łacińskiego w kl. I*a*, języka polskiego w kl. II*a*, matematyki w kl. I*a*, IV*a*+*b* — 20 godzin tygodniowo.

9. Piątkiewicz Bronisław, gospodarz kl. III*a*, uczył języka niemieckiego w kl. I*b*, III*a*, matematyki w kl. I*b*, II*b*, III*a* — 19 godzin tygodniowo.

10. Smoleński Jerzy z powodu słabości w II. półroczu na urlopie.

11. Stach Teodor, gospodarz kl. IV*a*, uczył historyi i geografii w kl. IV*a*+*b* i V*b* — 11 godzin tygodniowo.

12. Weigel Michał, gospodarz kl. II*b*, uczył języka polskiego w kl. I*a*, III*a* i języka łacińskiego w kl. II*b*, IV*a* — 20 godzin tygodniowo.

b) Klasy równorzędne.

II. Profesorowie.

1. Kurowski Józef, prof. VIII r., kierownik filii, zawiadowca zbioru map i obrazów, uczył historyi i geografii w kl. I*c*, III*b* i matematyki w kl. I*c* — 9 godzin tygodniowo.

2. Paulisch Zygmunt, prof., zawiadowca czytelni polskiej dla uczniów, gospodarz kl. III*b*, uczył języka łacińskiego i greckiego w kl. III*b* i jęz. polskiego w kl. II*c*+*d* i III*b* — 20 godzin tygodniowo.

III. Zastępcy nauczycieli.

1. Friedmann Jakób, gospodarz kl. II*d*, uczył języka niemieckiego w kl. I*c*, II*c*+*d*, III*b* i matematyki w kl. II*d* — 23 godzin tygodniowo.

2. Giżycki Władysław, gospodarz kl. I*c*, uczył języka ła-cińskiego w kl. I*c*, języka polskiego w kl. I*c*, historyi i geo-grafii w kl. II*c*, matematyki w kl. II*c* i III*b* — 21 godzin ty-godniowo.

3. Jarosz Jan, j. w., zawiadowca gabinetu historyi natu-ralnej, uczył historyi naturalnej w kl. II*c*, II*d*, III*b* — 6 godz. tygodniowo.

4. Kulig Zygmunt ks., j. w., uczył religii w kl. I*c*, II*c*+*d*, III*b* i historyi naturalnej w kl. I*c* — 10 godzin tygodniowo.

5. Niezabitowski Edward, Dr. med. od 6 kwietnia 1904 — z powodu choroby na urlopie.

6. Piątkowski Mieczysław, gospodarz kl. II*c*, uczył języka łacińskiego w kl. II*c*+*d*, historyi i geografii w kl. II*d* — 20 go-dzin tygodniowo.

IV Nauczyciele religii mojżeszowej.

1. Thon Oziasz, dr. fil., kaznodzieja, uczył religii mojże-szowej w ośmiu klasach zakładu głównego, w każdej po jednej godzinie tygodniowo.

2. Margulies Markus, uczył religii mojżeszowej w trzech klasach równorzędnych na filii, w każdej po jednej godzinie tygodniowo.

V. Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych:

1. Alexandrowicz Włodzimierz, j. w., uczył historyi kraju rodzinnego w kl. VI i VII po jednej godzinie tygodniowo.

2. Bursa Stanisław, nauczyciel prywatny, uczył śpiewu w klasach równorzędnych w jednym oddziale dwie godziny tygodniowo.

3. Chowaniec Franciszek, j. w., uczył kaligrafii w 2 od-działach (w zakładzie głównym), w każdym po jednej godzinie tygodniowo.

4. Dec Walenty, nauczyciel prywatny, uczył śpiewu w dwóch oddziałach, (w zakładzie głównym) w każdym po dwie godziny tygodniowo.

5. Fela Jan, j. w. uczył historyi kraju rodzinnego w kl. III*a* jedną godzinę tygodniowo.

6. Giżycki Władysław, j. w., uczył kaligrafii w dwóch oddziałach (w klasach równorzędnych), w każdym po jednej godzinie tygodniowo.

7. Kurowski Józef, j. w., uczył historyi kraju rodzinnego w kl. II*b* jedną godzinę tygodniowo.

8. Łepki Bohdan, j. w., uczył języka ruskiego w trzech oddziałach, w każdym po dwie godziny tygodniowo.

9. Nennel Henryk, nauczyciel prywatny, uczył stenografii w jednym oddziale, dwie godziny tygodniowo.

10. Rongier Paweł, lektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, uczył języka francuskiego w trzech oddziałach, w każdym po dwie godziny tygodniowo.

11. W Towarzystwie »Sokół krakowski« pobierała młodzież zakładu głównego naukę gimnastyki w dwóch oddziałach, młodzież klas równorzędnych w jednym oddziale, w każdym po dwie godziny tygodniowo.

12. Stach Teodor, j. w., uczył historyi kraju rodzinnego w kl. IVa+b po jednej godzinie tygodniowo.

13. Trnka Teodor, nauczyciel Szkoły wydziałowej, uczył rysunków w zakładzie głównym w trzech oddziałach, w klasach równorzędnych w jednym oddziele, w każdym po dwie godziny tygodniowo.

II.

PLAN NAUK

w roku szkolnym 1904.

KLASA I.

Religia, tygodniowo godzin 2. Nauka wiary i obyczajów.

Język łaciński, tygodn. godzin 8. Nauka o formach prawidłowych. Co tydzień wypracowanie szkolne.

Język polski, tygodn. godzin 3. Czytanie wzorów według wypisów: a) wyraźne i rozumne czytanie; b) ćwiczenia w gładkiem i poprawnem zdawaniu sprawy z rzeczy przeczytanej i dokładnie objaśnionej. Należyte wygłaszanie z pamięci piękniejszych utworów poetycznych, niekiedy ustępów prozaicznych.

Elementarna nauka o zdaniu pojedynczem i o składni zgody; najważniejsze zdania poboczne; poznanie ważniejszych znaków pisarskich. Elementarna nauka odmiany imienia i czasownika. Wypracowania piśmienne 4 na miesiąc. W I półroczu wyłącznie dyktaty, w II półroczu naprzemian ćwiczenia ortograficzne i wypracowania stylistyczne, zrazu tylko szkolne, pod koniec roku także domowe.

Język niemiecki, tygodn. godzin 6. Czytanie; uczenie się na pamięć słów, zwrotów i całych ustępów; zdawanie sprawy z treści czytanych ustępów na podstawie stosownych pytań; retrowersya; rozmówki.

Znajomość odmian regularnych i zasad składni; ćwiczenia ortograficzne. Co tydzień zadanie szkolne. Tematy:

dyktaty, ćwiczenia ortograficzne zastosowane do potrzeby praktycznej, pisanie z pamięci ustępów memorowanych, retrowersye.

Geografia, tygodn. godzin 3. Wstępne pojęcia, opis powierzchni ziemi według jej naturalnych własności, wiadomości najważniejsze z politycznej geografii; czyt. i rysow. map.

Matematyka, tygodn. godzin 3. Arytmetyka: cztery działania liczbami całkowitemi, podzielność liczb. W II półroczu ułamki, oraz z geometryi do przystawania trójkątów. Co półrocze 4 zadania szkolne, częste ćwiczenia domowe.

Historya naturalna, tygodn. godzin 2. Przez 6 miesięcy: zoologia (ssawce, ptaki, gady, płazy); przez 4 miesiące: botanika (dwuliścienne prócz baldaszkowych, motylkowych, złożonych, kotkowych, liliowate i palmy).

KLASA II.

Religia, tygodn. godzin 2. Dzieje starego zakonu.

Język łaciński, tygodn. godzin 8. Formy nieprawidłowe z powtórzeniem prawidłowych. Części mowy nieodmienne.

Język polski, tygodn. godzin 3. Czytanie wzorów według wypisów jak w kl. I. Deklamacya jak w kl. I. Elementarna nauka o zdaniu złożonem; powtarzanie i uzupełnianie fleksyi. Nauka pisowni i interpunkcyi uzupełniona i rozszerzona. Ćwiczenia ortograficzne jak w kl. I, tylko w miarę potrzeby. Wypracowania stylistyczne 3 na miesiąc, na przemian domowe i szkolne.

Język niemiecki, tygodn. godzin 5. Zdawanie sprawy z treści czytanych ustępów na podstawie stosownych pytań; retrowersya; dłuższe rozmówki; uczenie się na pamięć słów, zwrotów i całych ustępów. Powtórzenie odmiany regularnej; poznanie najważniejszych wyjątków. Co tydzień wypracowanie piśmienne (z tych co miesiąc jedno domowe). Zadania jak w klasie I.

Geografia i historya, tygodn. godzin 4. I. Geografia fizyczna i polityczna Azyi i Afryki. Oro- i hydrografia Europy, szczegółowy opis południowej i zachodniej Europy. II. Dzieje starożytne sposobem biograficznym.

Matematyka, tyg. godzin 3. Arytmetyka i geometryą naprzemian. Stosunki i proporcye, pojedyncza reguła trzech; przystawanie trójkątów, koło, czworobok i wielobok. Zadania jak w kl. I.

Historya naturalna, tygodn. godzin 2. Przez 6 miesięcy zoologia (ryby, bezkręgowce); przez 4 miesiące botanika (pozostałe rodziny).

KLASA III.

Religia, tygodn. godzin 2. Dzieje nowego zakonu.

Język łaciński, tygodn. godzin 6. Składnia zgody i przypadków. Czytanie z Korneliusza Neposa: żywoty Miltyadesa, Temistoklesa, Arystydesa, Lysandra, Pelopidasa, Hannibala i Katona. Co dni 14 praca domowa, co miesiąc zadanie szkolne.

Język grecki, tyg. godzin 5. Odmiana prawidłowa imion i czasowników do słów na «μι». W II półroczu co dni 14 zadanie domowe, co miesiąc zadanie szkolne.

Język polski, tyg. godzin 3. Czytanie wzorów według wypisów. Czytanie, objaśnianie i zdawanie sprawy jak w kl. I i II. Krótkie wiadomości o życiu i pismach celniejszych pisarzów, z których dzieł poznano właśnie wyjątki. Deklamacya jak w kl. I. Składnia rządu. Systematyczna nauka deklinacyi. Części mowy nieodmienne. Wypracowania stylistyczne dwa na miesiąc, naprzemian domowe i szkolne.

Język niemiecki, tyg. godzin 4. Swobodniejsza reprodukcya czytanych ustępów prozaicznych i poetycznych; uwzględnianie wyrażeń i zwrotów podobną myśl wyrażających (synonimów); uczenie się na pamięć. Systematyczna gramatyka w zakresie nauki o formach i składni rządu. Miesięcznie dwa zadania (naprzemian szkolne i domowe). Tematy: retrowersye, reprodukcye ustępów w szkole czytanych, streszczenia.

Geografia i historya, tygodn. godzin 3. Szczegółowy opis Europy północnej, wschodniej i środkowej z wyjątkiem Austryi, Ameryka i Australia. Dzieje wieków średnich.

Matematyka, tygodn. godzin 3. Cztery działania algebraiczne, po-

tęga druga i pierwiastek kwadratowy, skrócone mnożenie i dzielenie. Powierzchnia i podobieństwo figur, nauka o kole. Zadania jak w kl. I.

Nauki przyrodnicze, tyg. godzin 2. W I półroczu fizyka: własności ogólne, nauka o cieple, chemia nieorganiczna. W II półroczu mineralogia.

KLASA IV.

Religia, tygodn. godzin 2. Wykład obrzędów i zwyczajów religijnych.

Język łaciński, tyg. godzin 6. Nauka o czasach i trybach: oratio obliqua; supinum; gerundium. Caesar De bello Gallico około 100 rozdziałów. Z Ovidiusza wyjątki. Zadania jak w kl. III.

Język grecki, tyg. godzin 4. Odmiana czasowników na «μι», odmiana niewzorowa czasownika. Zadania co dni 14, naprzemian szkolne i domowe.

Język polski, tyg. godzin 3. Czytanie wzorów według wypisów jak w kl. III. Deklamacya jak w kl. I. Systematyczna nauka konjugacyi i składni w obrębie czasownika; systematyczna nauka o zdaniach złożonych i okresach. Wierszowanie. W końcu roku powtórzenie całego już przerobionego materyału nauki gramatyki w ogólniejszym zarysie. Wypracowania stylistyczne jak w kl. III.

Język niemiecki, tyg. godzin 4. Reprodukcya jak w kl. III.; uczenie się na pamięć. Systematyczna gramatyka w zakresie nauki o zdaniu i uzupełnienie składni rządu. Miesięcznie dwa zadania naprzemian szkolne i domowe. Tematy: retrowersye, reprodukcye, opowiadania, opisy, listy.

Historya i geografia, tyg. godz. 4. I półr. Nowsze dzieje z uwzględnieniem związku ich z dziejami Austryi. Powtórzenie geografii Europy. II półr. Szczegółowa geografia Monarchii austro-węgierskiej.

Matematyka, tygodn. godzin 3. Równania pierwszego stopnia, rachunek spółki, mieszaniny, reguła trzech składana, stereometrya, potęga i pierwiastek trzeciego stopnia. Zadania jak w kl. I.

Fizyka, tyg. godzin 3. Mechanika, akustyka, magnetyzm, elektryczność, optyka i krótki rys kosmografii.

KLASA V.

Religia, tyg. godzin 2. Apologetyka i dogmatyka ogólna.

Język łaciński, tyg. godzin 6. Liwiusz I, XXI. Z pism Owidyusza wybór. Prozodya i metryka. Powtórzenie gramatyki o przypadkach. Co miesiąc zadanie szkolne.

Język grecki, tyg. godzin 5. Nauka o przypadkach. Lektura Xenofonta Chrest. wybór i Homera Iliady ks. I i VI. 4 zadania szkolne na półrocze.

Język polski, tyg. godzin 3. Czytanie wzorów. Poznanie na podstawie wypisów zwyklejszych tropów i figur, jakoteż najważniejszych gatunków prozy i poezyi. Wiadomości historyczno-literackie o czytanych pisarzach jak w kl. III. Deklamacya jak w kl. I. Wypracowania stylistyczne: 7 na półrocze naprzemian domowe i szkolne.

Język niemiecki, tyg. godzin 4. Samodzielna reprodukcya na podstawie obszernej lektury, przeważnie prozaicznej. Uczenie się na pamięć. Obowiązkowa lektura domowa. Uzupełnienie wiadomości gramatycznych (ze składni rządu, zdania i szyku). W półroczu zadań 7 (3 szkolne, 4 domowe). Tematy: streszczanie ustępów czytanych, opowiadania, opisy, przekłady.

Historya, tyg. godz. 3. Dzieje starożytne w połączeniu z geografią.

Matematyka, tyg. godzin 4. Algebra: wstęp, 4 działania, ułamki, stosunki, proporcye i równania oznaczone pierwszego stopnia. Geometrya: planimetrya. Co półrocze trzy wypracowania szkolne, częste ćwiczenia domowe.

Historya naturalna, tyg. godzin 2. W I półroczu mineralogia. W II. półroczu botanika.

KLASA VI.

Religia, tyg. godzin 2. Dogmatyka szczegółowa.

Język łaciński, tyg. godzin 6. Sallustí De bello Jugurth. Cicero in Catilinam I. Vergilius z Eneidy ks. I 1—158, II cała. Powta-

rzanie gramatyki o czasach i trybach. Zadania jak w klasie V.

Język grecki, tyg. godzin 5. Nauka o czasach i trybach. Homer Iliada ks. VI, XVI, XVIII, XIX, XXII, XXIV. Z Herodota ks. VII—IX. Zadania jak w kl. V.

Język polski, tyg. godzin 3. Czytanie celniejszych dzieł literatury narodowej od połowy wieku XVI do końca wieku XVIII według wypisów. Uzupełnianie nauki szkolnej czytaniem domowem. Historya literatury (na podstawie lub przy sposobności czytanych wyjątków) od początku do końca wieku XVIII. Deklamacya jak w kl. V. Wypracowania stylistyczne: 7 na półrocze, przeważnie domowe.

Język niemiecki, tyg. godzin 4. Stylistyka i poetyka wyjaśniona na tle lektury. Memorowanie. Obowiązkowa lektura domowa. W półroczu 7 zadań jak w kl. V.

Historya, tygodn. godzin 4. Dokończenie historyi rzymskiej' (od Augusta). Dzieje wieków średnich.

Matematyka, tygodn. godzin 3. Algebra: potęgi, pierwiastki, logarytmy; równania II stopnia o jednej niewiadomej oznaczone. Geometrya: stereometrya i goniometrya. Zadania jak w kl. V.

Historya naturalna, tyg. godzin 2. Zoologia.

KLASA VII.

Religia, tyg. godzin 2. Etyka.

Język łaciński, tygodn. godzin 5. Powtarzanie gramatyki. Vergili Aeneid. IV, VI—XII. (wybór). Cicero, De imperio Cn. Pompei, Wybór Tusculan. disp. Verr. IV. Zadania jak w kl. V.

Język grecki, tygodn. godzin 4. Demostenes Olynth. III, Filip. II i O pokoju; Homer, Odyss. I 1—95., V, VI, VII, XI. Uzupełnienie gramatyki. Zadania jak w kl. V.

Język polski, tyg. godzin 3. Czytanie celniejszych dzieł literatury narodowej w dłuższych wyjątkach według wypisów lub w całości; w I półroczu do Mickiewicza (włącznie), w II półroczu do Słowackiego (włącznie). Uzupełnianie nauki szkolnej czytaniem domowem. Historya literatury (jak

w kl. VI) ciąg dalszy do Słowackiego (włącznie). Deklamacya jak w kl. V. Ćwiczenia ustne. Wypracowania stylistyczne: 5 na półrocze, przeważnie domowe.

Język niemiecki, tygodn. godzin 4. Pogląd na dzieje piśmiennictwa niemieckiego aż do Klopstocka. Dokładniejsza na lekturze oparta znajomość epoki klasycznej od Klopstocka do r. 1794 ze szczególnem uwzględnieniem Herdera i Lessinga. Memorowanie. Obowiązkowa lektura domowa. W półroczu 5 zadań (3 szkolne, 2 domowe). Tematy: charakterystyki, rozprawki, sprawozdania z lektury szkolnej lub domowej.

Historya, tyg. godzin 3. Dzieje nowożytne.

Matematyka, tyg. godz. 3. Algebra: Równania II stopnia i wyższych, równania przestępne i nieoznaczone stopnia I, postępy, rachunek procentu złożonego i rachunek rent, kombinacye, wzór Newtona. Geometrya: Trygonometrya i geometrya analityczna w płaszczyźnie. Zadanie jak w kl. V.

Fizyka, tyg. godzin 3. Własności ciał. Mechanika, ciepło, zasady meteorologii i chemia.

Propedeutyka filozofii, tyg. godzin 2. Logika.

KLASA VIII.

Religia, tyg. godzin 2. Historya kościelna.

Język łaciński, tyg. godzin 5. Horacego wybór; Tacyta Annales wybór. Pogląd na literaturę rzymską. Zadania jak w kl. V.

Język grecki, tyg. godzin 5. Sofokles, Antygona, Plato, Apologia, Kriton. Homer Odyss. Pogląd na literaturę grecką. Zadania jak w kl. V.

Język polski, tyg. godzin 3. Czytanie dalszego ciągu celniejszych dzieł literatury narodowej wieku XIX w dłuższych wyjątkach według wypisów, niektórych w całości. Historya literatury w. XIX, ciąg dalszy od Krasińskiego do końca. Deklamacya jak w kl. V. Ćwiczenia ustne. Wypracowania stylistyczne: w I półr. 5, przeważnie domowe, w II półr. 3, przeważnie szkolne.

Język niemiecki, tyg. godzin 4. Epoka klasyczna od r. 1794 do śmierci Goethego. Pisarze austryaccy czasów nowszych. Treściwy pogląd na dzieje piśmiennictwa niemieckiego po

śmierci Goethego. Memorowanie. Obowiązkowa lektura domowa. Zadania jak w kl. VII; w II półr. 4 zadania.

Historya i geografia, tyg. godzin 3. Dzieje Monarchii austro-węgierskiej w zestawieniu z innemi państwami. W II półr. statystyka Monarchii austro-węgierskiej i powtórzenie historyi starożytnej.

Matematyka, tyg. godzin 2. Powtórzenie całego przedmiotu, głównie na przykładach. Zadania jak w kl. V.

Fizyka, tyg. godzin 3. Magnetyzm, elektryczność, ruch drgający i falowy, akustyka, optyka i zasady kosmografii.

Propedeutyka filozofii, tyg. godzin 2. Psychologia.

III.

Wykaz książek szkolnych

zatwierdzonych przez Wys. c. k. Radę Szkolną krajową dla gimnazyum św. Jacka w Krakowie na rok szkolny 1904/1905.

Dla klasy I.: Wielki katechizm religii rzym.-katol. (dla szkół średnich dyecezyi krakowskiej). Kraków, 1900. — Samolewicz, Zwięzła gramatyka języka łacińskiego. Wydanie 2—5. Lwów, 1903. — Steiner i Scheindler, Ćwiczenia łacińskie dla I klasy. Wyd. 2 i 3. Lwów, 1900. — Małecki, Gramatyka języka polskiego szkolna. Wyd. 9. Lwów, 1903.— Próchnicki i Wójcik, Wypisy polskie dla I klasy. Wyd. 2 i 3. Lwów, 1897. — L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla I klasy. Wyd. 5. Lwów, 1903. — Romer, Geografia, Lwów, 1904. — Ig. Kranz, Arytmetyka i algebra, Cz. I. na kl. I i II. — Močnik-Maryniak, Geometrya poglądowa. Część I. Wyd. 6—8. Lwów, 1904. — Nussbaum-Wiśniowski, Podręcznik zoologii dla niższych klas szkół średnich. — Rostafiński, Botanika szkolna na klasy niższe. Wyd. 3 i 4. Kraków, 1899.

Dla klasy II.: Ks. Dąbrowski, Historya biblijna zakonu starego. Wyd. 1—4. Stanisławów, 1900. — Samolewicz, Zwięzła gramatyka języka łacińskiego. Wyd. 1—5. Lwów, 1903. — Steiner i Scheindler, Ćwiczenia łacińskie dla II klasy. Wyd. 1—3. Lwów, 1903. — Małecki, Gramatyka języka polskiego szkolna. Wydanie 9. Lwów, 1903. — Próchnicki i Wójcik, Wypisy polskie dla II klasy. Wyd. 2. Lwów, 1898. — L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie

dla kl. II. Wyd. 4. Lwów, 1904. — Baranowski i Dziedzicki, Geografia powszechna. Wyd. 6—9. Lwów, 1902. — Semkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych. Część I. wyd. 1 i 2. Lwów, 1901. — Brzostowicz, Początki arytmetyki i algebry. Część I. Wyd. 2—4. Sanok, 1900. — Močnik-Maryniak, Geometrya poglądowa. Część I. Wyd. 6—8. Lwów, 1904. — Nowicki-Limbach, Zoologia. Wyd. 6—10. Lwów, 1903. — Rostafiński, Botanika szkolna na klasy niższe. Wyd. 3 i 4. Kraków, 1899.

Dla klasy III.: Ks. Dąbrowski, Historya biblijna zakonu nowego. Wyd. 1—3. Stanisławów, 1902. — Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wyd. 5—7. Lwów, 1901. — Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla kl. III. Wyd. 2—4. Lwów, 1903. - Patočka-Zawiliński, Cornelius Nepos. Wydanie 5. — Ćwikliński, Gramatyka języka greckiego. Wyd. 3. Lwów, 1902. — Taborski-Winkowski. Ćwiczenia greckie. Lwów, 1899. — Małecki, Gramatyka języka polskiego. Wyd. 9. Lwów, 1903. — Czubek-Zawiliński, Wypisy polskie dla III klasy. Wyd. 2. Lwów, 1904. — L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla klasy III. Wydanie 1—3. Lwów, 1902. — Petelenz, Deutsche Grammatik. Wyd. 2 i 3. Lwów, 1904. — Baranowski i Dziedzicki, Geografia powszechna. Wyd. 6—9. Lwów, 1902. — Semkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych. Część II. Lwów, 1894. — Rawer, Dzieje ojczyste. Wyd. 1—3. Lwów, 1905. — Ign. Kranz Arytmetyka i algebra. Część II. — Močnik-Maryniak, Geometrya poglądowa. Część II. Wyd. 3—6. Lwów, 1902. — Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla niższych klas szkół średnich. Wyd. 2 i 3. Kraków, 1902. — Wiśniowski, Wiadomości z mineralogii dla niższych klas. Lwów, 1903.

Dla klasy IV.: Ks. Jougan, Liturgika katolicka. Wyd. 1 i 2. Lwów, 1899. — Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wyd. 5—7. Lwów, 1901. — Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla klasy IV. Wyd. 1 i 2. Lwów, 1897. — Caesar, Commentarii de bello Gallico, wyd. Terlikowski. Lwów, 1896. — Ovidius wyd. Ziwsa-Skupniewicz. — Ćwikliński, Gramatyka języka greckiego. Wyd. 3. Lwów, 1902. — Taborski-Winkowski, Ćwiczenia greckie. Lwów,

1899. — Małecki, Gramatyka języka polskiego. Wydanie 8 Lwów, 1903. — Czubek-Zawiliński, Wypisy polskie dla kl. IV. Lwów, 1900. – Kokorudz-Konarski, Gramatyka ruska dla Polaków. Lwów 1900. — Барвіньский, Читанка руска для шкіл видїлових. Львів 1902. — L. German i K. Petelenz Ćwiczenia niemieckie dla kl. IV. Wyd. 1 - 3. Lwów, 1904. – Petelenz, Deutsche Grammatik. Wyd. 2 i 3. Lwów 1904 - Semkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych. Część II Wyd. 2. Lwów, 1899. — Benoni-Majerski, Geografia austr. węg. monarchii. Wyd. 2 -4. Lwów, 1903. — Rawer, Dzieje ojczyste. Wyd. 1—3. Lwów, 1905. — Brzostowicz, Początki arytmetyki i algebry. Część II. Wyd. 1—3. Sanok, 1903. - Močnik - Maryniak, Geometrya poglądowa. Część II. Wyd. 3—6. Lwów, 1902. — Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla klas niższych. Wyd. 2 i 3. Kraków, 1902.

Dla klasy V.: Ks. Jeż, Nauka wiary. Cz. I. Kraków 1899. - *Livius*, wyd. Zingerle-Majchrowicz. — Ovidius, wyd. Ziwsa-Skupniewicz. — Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Cz. II. Wyd. 5—7. Lwów, 1901. — *Fiderer*, Chrestomatya z pism Xenofonta. Wyd. 2 i 3. Lwów, *1903*. – Homera Iliada. Cz. I. Wyd. Scheindler-Sołtysik. — *Ćwikliński*, Gramatyka języka greckiego. Wyd. 3. Lwów, 1902. – Próchnicki, Wzory poezyi i prozy. Wydanie 1 i 2. Lwów, 1900. — *a)* W I. półroczu podręczniki, jak w kl. IV; *b)* w II. półroczu: Барвіньский, Виïмки з нар. лïтер. XIX в. для семін. учит. Часть I. Часть II. 1902. — Petelenz und Werner. Deutsches Lesebuch für die fünfte Klasse. Wyd. 2. Lemberg, 1902. — Zakrzewski, Historya powszechna. Cz. I. Wyd. 2—4. Kraków, 1902. — Kostecki, Algebra dla klas wyższych. Lwów 1902. — Močnik-Maryniak, Geometrya dla wyższych klas. Wyd. 3—5. Lwów, 1902. — Łomnicki, Mineralogia i Geologia. Wyd. 4 i 5. Lwów, 1900. – Rostafiński, Botanika szkolna dla klas wyższych. Wyd. 2. Kraków, 1901.

Dla klasy VI.: Ks. Jougan, Dogmatyka szczegółowa. Lwów, 1901. — Sallustius, Linker-Sołtysik. — Vergilius, Eichler-Rzepiński. — Cicero, Kornitzer - Sołtysik. — Samolewicz - Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wyd. 5 – 7. Lwów, 1901. — Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta. Wyd. 1—3.

Lwów, 1902. — Homera Iliada. Część I i II. Wyd. Scheindler-Sołtysik. — Herodot, wyd. Scheindler-Terlikowski. — Ćwikliński, Gramatyka języka greckiego. Wyd. 3. Lwów, 1902. — Wypisy polskie St. Tarnowskiego i J. Wójcika. Cz. I. Wyd. 1—3. Lwów, 1903. — Барвіньский, Вибір з народної літ. XIX в. для сем. учит. — Petelenz und Werner, Deutsches Lesebuch für die sechste Classe. Lemberg, 1892. — Zakrzewski, Historya powszechna. Część I. Wyd. 1—4. Kraków, 1902. — Zakrzewski, Historya powszechna. Część II. Wyd. 1—3. Kraków, 1902. — Zakrzewski, Historya powszechna. Cz. III. Wyd. 1 i 2. Kraków, 1903. — Lewicki, Zarys dziejów Polski i krajów ruskich z nią połączonych. Wyd. 2 i 3. Kraków, 1901. — Kostecki, Algebra dla wyższych klas. Lwów, 1902. — Močnik-Maryniak, Geometrya dla wyższych klas. Wyd. 3—5. Lwów, 1902. — Kranz, Tablice pięciocyfrowe logarytmów. Kraków, 1902. — Petelenz, Zoologia dla klas wyższych szkół średnich. Wyd. 2. Lwów, 1901.

Dla klasy VII.: Ks. Szczeklik, Etyka katolicka. Wyd. 3. Tarnów, 1903. — Cicero: Wyd. Kornitzer-Sołtysik i Nohl — Bednarski — Vergilius, Eichler-Rzepiński. — Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Cz. II. Wyd. 5—7. Lwów, 1901. — Homera Odyssea, Christ-Jezienicki. — Demostenes, Wotke Schmidt. — Ćwikliński, Gramatyka języka greckiego. Wyd. 3. Lwów, 1902. — Wypisy polskie Stan. Tarnowskiego i J. Wójcika. Cz. I. Wyd. 1—3. Lwów, 1903. — Wypisy polskie Stan. Tarnowskiego i Fr. Próchnickiego. Cz. II. Wyd. 1 i 2. Lwów, 1896. — Petelenz und Werner, Deutsches Lesebuch für die VII. Classe. Lemberg, 1893. — Zakrzewski, Historya powszechna. Cz. III. Wyd. 1 i 2. Kraków, 1903. — Lewicki, Zarys dziejów Polski i krajów ruskich z nią połączonych. Wydanie 2 i 3. Kraków, 1901. — Dziwiński, Zasady algebry. Wydanie 2. Lwów, 1898. — Močnik-Maryniak, Geometrya dla wyższych klas. Wyd. 3—5. Lwów, 1902. — Logarytmy Kranza. Kraków, 1900 — Kranz, Zadania z arytm. i geometryi dla klas wyż. Kraków, 1902. — Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla wyższych klas szkół średnich. Wyd. 1—3. Kraków, 1904. —

Tomaszewski, Chemia. Wyd. 2 i 3. Kraków, 1901. — Nukowski, Początki logiki ogólnej. 1903.

Dla klasy VIII.: Ks. Jougan, Historya kościoła katolickiego. Wyd. 1 i 2. Lwów, 1900. — Horatius, Sas; Tacitus, Müller. — Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wyd. 5—7. Lwów, 1901. — Plato: Christ-Lewicki; Sofokles: Schubert; Homera Odyssea, Christ-Jezienicki. — Ćwikliński, Gramatyka języka greckiego. Wyd. 3. Lwów, 1902. — Wypisy polskie St. Tarnowskiego i Fr. Próchnickiego. Cz. II. Wyd. 1 i 2. Lwów, 1896. — Petelenz und Werner, Deutsches Lesebuch für die achte Classe. Lemberg, 1894. — Głąbiński-Finkel, Historya i statystyka austro-węg. monarchii. Lwów, 1904. — Lewicki, Zarys dziejów Polski i krajów ruskich z nią połączonych. Wyd. 1—3. Kraków, 1901. — Dziwiński, Zasady algebry. Wyd. 1 i 2. Lwów, 1898. — Močnik-Maryniak, Geometrya dla wyższych klas. Wyd. 3—5. Lwów, 1902. — Logarytmy Kranza. Kraków, 1900. — Kranz, Zadania i zagadnienia z arytmetyki i geometryi dla klas wyższych. Kraków 1902. — Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla wyższych klas szkół średnich. Wyd. 1—3. Kraków, 1904. — Lindner-Kulczyński, Wykład psychologii. Kraków, 1895.

Lektura łacińska.

W kl. V.: Liv. I, XXI.; z pism Owidyusza wybór.

W kl. VI.: Sallustius Catilina; Cic. in Cat. I.; Verg. Aen. I. 1—158 i II. cała.

W kl. VII.: Verg. Aen. IV. VI i VII—XII. (wybór). Cic. De imp. Cn. Pompei, Tusculan. disp. (wybór).

W kl. VIII.: Horat. (wybór)); Tac. Annales (wybór).

Lektura grecka.

W kl. V., Xenof. Chrest. wybór; Homer Il. I. VI.

W kl. VI.: Hom. Il. VI., XVI., XXII w całości, XVII—XXI z opuszczeniami. Z Herodota ks. VII i VIII z opuszczeniami.

W kl. VII.: Demost. Olyn. I., Philip. I, III; Hom. Odys. I, VI, VII, XVI, XIX.

W kl. VIII.: Sophocles, Philoctetes; Plato, Apologia, Kriton; Homer Odyss.

Lektura polska.

W kl. V.: Brodzińskiego «Wiesław», Mickiewicza «Grażyna», «Pan Tadeusz», Fredry «Zemsta», Szekspira «Makbet», Szajnochy «Mściciel», Ujejskiego «Maraton», Słowackiego, «Ojciec Zadżumionych», Sienkiewicza: Wybór nowel.

W kl. VI.: Górnickiego «Dworzanin«, Kochanowskiego «Odprawa posłów greckich», «Treny», Paska «Pamiętniki», Sienkiewicza «Trylogia», Krasickiego «Bajki» i «Przypadki Doświadczyńskiego».

W kl. VII.: Niemcewicza «Powrót posła», Mickiewicza «Dzieła» Malczewskiego «Marya», Goszczyńskiego «Król zamczyska», Byrona «Giaur», Fredry «Geldhab», «Dożywocie», «Śluby panieńskie», «Zrzędność i przekora», Słowackiego «Dzieła», Kalderona «Książę niezłomny», Szekspira «Juliusz Cezar».

W kl. VIII.: Krasińskiego «Irydyon», «Nieboska komedya», «Przedświt», «Psalmy», Korzeniowskiego «Spekulant», «Kollokacya», «Żydzi», Rzewuskiego «Listopad», Kraszewskiego «Stara Baśń», Asnyka «Bracia Lerche», Wyspiańskiego «Warszawianka».

Lektura niemiecka.

Dzieła w wydaniu Graesera.

W kl. VI.: Nibelungenlied. Goethe, Hermann und Dorothea. Lessing, Minna von Barnhelm.

W kl. VII.: Wieland, Oberon. Goethe, Götz von Berlichingen. Schiller, Wilhelm Tell i Jungfrau von Orleans.

W kl. VIII.: Grillparzer, Ahnfrau. Lessing, Emilia Galotti. Goethe, Iphigenie auf Tauris. Schiller, Maria Stuart.

IV.

Tematy zadań piśmiennych.

a) W języku polskim.

W klasie Va.

1. Zajęcie rolnika w jesieni.
2. Krótka treść «Grażyny».
3. Życie rodzinne na dworze króla Feaków (na podstawie Odyssei).
4. Nad Acherontem. Obraz na podstawie »Komedyi Boskiej» Dantego.
5. Skarga Litawora.
6. Puszcza (według IV. ks. «Pana Tadeusza).
7. Bitwa pod Kunaxą (według Xenofonta).
8. Literatura i sztuka za czasów Peryklesa.
9. Powieść Wojskiego o pojedynku Domejki z Dowejką.
10. Zdobycie miasta Gabii (według Liwiusza).
11. Rehabilitacya Jacka Soplicy.
12. Podanie o Aryonie (według Ovidego).
13. Tok myśli w pieśni Asnyka p. t. «Echo kołyski».
14. Opis uroczystości poświęcenia sztandaru szkolnego.

B. Łepki.

W klasie Vb.

1. Przechadzka na pole podczas żniw.
2. Odysseusz w jaskini Polifema.

3. Opis przedpiekla w «Komedyi Boskiej» Dantego.
4. Krótka treść «Ojca Zadżumionych» Słowackiego.
5. Wychowanie młodzieży w Sparcie.
6. Przyjazd Tadeusza do dworu Sędziego.
7. Pochód Cyrusa Młodszego przeciw królowi (według Xenofonta).
8. Igrzyska olimpijskie.
9. Hrabia zdobywa Soplicowo.
10. Przeprawa Hannibala przez Alpy.
11. Mowa Miltyadesa (na podstawie «Maratonu» Ujejskiego).
12. Koniec sporu o Kusego i Sokoła (z XI. ks. «Pana Tadeusza»).
13. Treść ody Sarbiewskiego p. t. «Amfion» i jej patryotyczne znaczenie.
14. Opis burzy w X. ks. «Pana Tadeusza» a pieśń p. t. «Burza» Romanowskiego *B. Łepki.*

W klasie VI.

1. Wrażenia w Katedrze wawelskiej (w formie listu).
2. Piękność przyrody litewskiej (na podstawie «Pana Tadeusza»).
3. Cnota i szczęście w pojęciu Mikołaja Reya.
4. Parys a Hektor.
5. W czem znalazł Kochanowski ukojenie bólu swego po stracie Urszuli?
6. Przyjemności życia wiejskiego (podług wzoru 12 pieśni «Sobótki» J. Kochanowskiego).
7. Krytyka obyczajów życia prywatnego w «Kazaniach Sejmowych» Skargi.
8. Maryusz a Sulla. Porównanie na podstawie lektury Sallustyusza.
9. Dowody przyjaźni w stosunkach między Skrzetuskim, Wołodyjowskim, Zagłobą i Podbipiętą.
10. Wojny ze Szwedami i Turkami w literaturze XVII. wieku.
11. Wychowanie Mikołaja Doświadczyńskiego.
12. Jacek Soplica a Kmicic. *M. Mazanowski.*

W klasie VII.

1. Zalety bajek Ignacego Krasickiego.
2. Tendencya polityczna «Powrotu posła» Niemcewicza.

3. Zasługi Władysława Łokietka.
4. Główne znamiona ballad Mickiewicza z okresu wileńskiego.
5. Śmierć Konrada Wallenroda.
6. Charakterystyka filaretów z «Dziadów» cz. III.
7. Dlaczego «Pana Tadeusza» można nazwać naszą epopeją narodową?
8. Żywioł satyryczny w komedyach Al. Fredry.
9. Jak sam siebie charakteryzuje Słowacki w «Godzinie myśli» i «Kordyanie».
10. Miłość Lilli Wenedy ku ojcu. *M. Mazanowski.*

W klasie VIII a.

1. Stosunek «Lilii» Mickiewicza i «Malin» Chodźki do «Balladyny» Słowackiego.
2. Charakterystyka obozu rewolucyjnego z «Nieboskiej Komedyi».
3. Charakterystyka dydaktycznych ód Horacego.
4. Wpływ Massynissy na Irydyona.
5. Etyczne ideały Z. Krasińskiego w wierszu p. t. «Resurrecturis».
6. Charakterystyka szlachty czaplinieckiej z «Kollokacyi» Korzeniowskiego.
7. Tendencya powieści H. Rzewuskiego p. t. »Listopad».
8. Jak należy rozwijać w sobie siłę woli?

M. Mazanowski.

W klasie VIII b.

1. Lilla Weneda w stosunku do ojca swego Derwida.
2. Dlaczego autor «Nieboskiej Komedyi» skazuje hr. Henryka na wieczne potępienie?
3. Pogląd na warunki szczęścia ludzkiego w odach Horacego.
4. Stosunek Irydyona do Aleksandra Sewera i jego stronnictwa.
5. Etyczne ideały Z. Krasińskiego w «Psalmach Przyszłości».
6. Huculi w «Karpackich góralach» Korzeniowskiego.
7. Energia we wszechświecie i jej przemiany (na podstawie nauki fizyki).
8. O znaczeniu koleżeńskiej przyjaźni w życiu szkolnem.

M. Mazanowski.

b) W języku niemieckim.

W klasie Va.

1. Erinnerung an die Ferien.
2. Inhalt des Gedichtes «Der Zauberlehrling».
3. Inhalt des Lesestückes «Graf Adlerstamm auf der Hahnenjagd».
4. Das Königtum in Aegypten.
5. Inhalt des Gedichtes «Aus dem Walde».
6. Der Winter und seine Freuden.
7. Die Erlebnisse des Nikolaus Suchowolski (nach Sienkiewicz).
8. Inhalt des Lesestückes «Thetis und Achilles».
9. Inhalt des Lesestückes «Die Lüge».
10. Cyrus auf dem Gastmahle bei Astyages.
11. Inhalt des Gedichtes «Die Bürgschaft».
12. Inhalt des Lesestückes «Der Säemann».
13. Der Monat Mai.
14. Inhalt des Lesestückes «Des Vogels Rat».

E. Szajdzicki.

W klasie Vb.

1. Inhalt des Lesestückes «Androklus und sein Löwe».
2. Inhalt des Gedichtes «Die Glücklichen».
3. Inhalt des Lesestückes «Das Birkenreis».
4. Aegyptens wichtigste Bauwerke.
5. Inhalt des Lesestückes «Rache des Redlichen».
6. Mein Lebensgang.
7. Die Unterwelt nach griechischer Vorstellung.
8. Inhalt des Lesestückes «Hektors Tod».
9. Erziehung der Jugend in Sparta.
10. Inhalt des Lesestückes «Eine Hasenjagd zu Wasser».
11. Inhalt des Lesestückes «Kimon».
12. Inhalt des Lesestückes «Der doppelte Schwur der Besserung».
13. Mein Geburtsort.
14. Inhalt des Gedichtes «Vaters-Heimkehr».

E. Szajdzicki.

W klasie VI.

1. Menelaus Begegnung mit Proteus.
2. Landung der Hegelinge an der Küste der Normandie.
3. Inhalt des V. Gesanges des Gedichtes «Mutter und Kind» v. Hebbel.
4. Siegfrieds Tod.
5. Reineke auf der Anklagebank.
6. Rudolf von Habsburg.
7. Der Widerstreit der Pflichten Rüdigers und seine Lösung (nach dem Nibelungenliede).
8. Die Örtlichkeiten in Goethes Hermann und Dorothea.
9. Pegasus im Joche von Schiller.
10. Der historische Hintergrund in Goethes Hermann und Dorothea.
11. Der Taucher v. Schiller.
12. Major v. Tellheim nach Lessings Minna v. Barnhelm.
13. Die Geschichte von dem Ringe in Minna v. Barnhelm.
14. Das Feuer als Freund und Feind des Menschen.

J. Kannenberg.

W klasie VII.

1. Entstehung und Bedeutung des Humanismus.
2. Lösung des Knotens in Goethes «Iphigenie auf Tauris».
3. Soldatentypen in Schillers «Wallenstein Lager».
4. Hüons Abenteuer (nach Wielands Oberon).
5. Die Rede Questenbergs, ein Meisterstück diplomatischer Beredsamkeit (nach Schillers «Piccolomini»).
6. Max und Octavio Piccolomini nach Schiller.
7. Bedrückung und Erhebung der Schweizer nach Schillers Wilhelm Tell.
8. Philotas. Eine Charakteristik nach Lessings gleichnamigem Trauerspiel.
9. Wallensteins Verrat nach Schiller.
10. Die Elemente hassen das Gebild der Menschenhand.

J. Kannenberg.

W klasie VIII a

1. Entwickelung der Kultur nach Schillers «Das eleusische Fest».
2. Das Walten des Schicksals in Schillers «Braut von Messina».
3. Warum muss Maria Stuart sterben?
4. «Denn die Elemente hassen das Gebild der Menschenhand». [(Schiller).
5. Das griechische Theater.
6. Kaiser Rudolf nach Grillparzers «König Ottokars Glück und Ende».
7. Faust's Vertrag mit Mephistopheles (nach Goethe).
8. Auf welchen Gebieten kann sich der Mensch als Held erweisen?

J. Kannenberg.

W klasie VIII b.

1. Woduch entstehen Veränderungen auf der Erdoberfläche?
2. Veranlassung und Früchte des Freundschaftsbundes zwischen Goethe und Schiller.
3. Die Begegnung der beiden Königinnen in Schillers «Maria Stuart».
4. Eine selbsterfundene Erzählung.
5. König Ottokars Glück. (Nach Grillparzers «König Ottokars Glück und Ende»).
6. König Ottokar im Kampfe mit Kaiser Rudolf (nach Grillparzer).
7. Faust's Vertrag mit Mephistopheles (nach Goethe).
8. Auf welchen Gebieten kann sich der Mensch als Held erweisen?

J. Kannenberg.

c) Tematy dla piśmiennego egzaminu dojrzałości.

1. Zadanie polsko-łacińskie:

   Przełożyć na język łaciński z Próchnickiego Ćwiczeń łacińskich na kl. 7 i 8 ustęp na str. 70.

2. Zadanie łacińsko-polskie:

   Przełożyć na język polski ustęp z Cicerona De oratore Ks. III. 15.

3. Zadanie greckie:

   Przełożyć na język polski ustęp z Platona Symposion 220A—222A.

4. Zadanie polskie:

Dążenie do politycznych reform w literaturze XVI. wieku.

5. Zadanie niemieckie:

Die deutsche Dichtung im XIX. Jahrhundert.

6. Zadanie matematyczne:

a)
$$\sqrt[3]{2^x} = 4\sqrt[3x]{4^{3y+2}}$$
$$\sqrt{9^{x+1}} = 3^{x-1}\sqrt[y+1]{27}.$$

b) Wypadkowa dwu sił działających na punkt pod kątem 112°48′5″ wynosi 648 dyn. Jak wielkie są siły składowe, jeżeli jedna z nich tworzy z wypadkową kąt 38°52′35″?

c) W punktach przecięcia się koła $x^2 + y^2 = 16$ z elipsą $(\frac{x}{5})^2 + (\frac{y}{3})^2 = 1$ nakreślić styczną koła i elipsy i obliczyć kąt, jaki te stycznie ze sobą tworzą.

V.

KRONIKA ZAKŁADU.

Rok szkolny 1903/4 rozpoczęto uroczystem nabożeństwem w dniu 3 września.

Egzamina wstępne do klasy I odbyły się z końcem roku szkolnego 1903.

J. E. P. Minister W. i O. reskr. z $^{27}/_{6}$ 1903 l. 18508 zmniejszył zast. naucz. Janowi Jaroszowi liczbę godzin do połowy na przeciąg pierwszego półrocza r. sz. 1904.

J. E. P. Minister W. i O. reskr. z $^{20}/_{6}$ 1903 l. 17656 przyznał prof. Bronisławowi Swibie VIII rangę służbową.

C. k. Rada szk. kraj. rozp. z $^{27}/_{7}$ 1903 l. 23884 poleciła, by od $^{1}/_{9}$ 1903 we filii zakładu udzielano osobno nauki religii mojżeszowej w 3 godz., kaligrafii w 2 godz., śpiewu w 2 godz., rysunków w 2 godz. i gimnastyki w 2 godz. tygodniowo.

C. k. Rada szk. kraj. rozp. z $^{28}/_{7}$ 1903 l. 22527 przeniosła w tym samym charakterze zast. naucz. Emanuela Bujaka do c. k. gimn. I w Tarnowie, a rozp. do l. 22528 zast. naucz. Bogusława Butrymowicza do c. k. gimn. w Bochni.

C. k. Rada szk. kraj. zamianowała reskr. z $^{28}/_{7}$ 1903 r. l. 20803 p. Adolfa Chybińskiego, a reskr. do l. 18667 p. Michała Weigla zastępcami nauczycieli w tut. zakł.

J. E. P. Minister W. i O. nadał rozp. z $^{23}/_{6}$ 1903 l. 16700 zast. naucz. w tut. zakł. Janowi Magierze posadę nauczycielską w c. k. gimn. w Nowym Sączu, a rozp. z $^{25}/_{6}$ 1903 l. 16302 pomocniczemu katechecie tut. zakł. X. Dr. Adamowi Podwinowi posadę katechety w c. k. II szkole realnej w Krakowie.

C. k. Rada szk. kraj. rozp. z $^{2}/_{9}$ 1903 l. 30447 poruczyła naukę religii mojżeszowej we filii tut. zakł. p. Markusowi Marguliesowi.

Żałobne nabożeństwo za duszę ś. p. Cesarzowej Elżbiety urządzono dnia 9 września i 19 listopada.

Poprawczy egzamin dojrzałości odbył się w zakładzie dnia 17 września 1903 pod przewodnictwem WPana Dr. L. Germana c. k. kraj. inspektora.

C. k. Rada szk. kraj. rozp. z $^{9}/_{9}$ 1903 l. 32602 przeniosła do tut. zakładu w tym samym charakterze zastępców nauczycieli Jerzego Smoleńskiego, Jana Felę, Henryka Maurera i Karola Kramarczyka z c. k. IV gimn. w Krakowie, a rozp. z $^{10}/_{9}$ 1903 l. 31055 ks. Zygmunta Kuliga z c. k. II szkoły realnej w Krakowie.

C. k. Rada szk. kraj. dekr. z $^{10}/_{9}$ 1903 l. 31340 przyznała prof. Andrzejowi Jaglarzowi trzeci dodatek pięcioletni.

W dniu 4 października obchodził zakład imieniny Najjaśniejszego Pana uroczystem nabożeństwem.

J. E. P. Minister W. i O. dekr. $^{13}/_{10}$ 1903 l. 17656 posunął prof. Euzebiusza Szajdzickiego do VII rangi służbowej.

C. k. Rada szk. kraj. reskr. z $^{22}/_{12}$ 1903 l. 47647 uwolniła zast. naucz. dr. W. Murczyńskiego na własną jego prośbę od obowiązków służbowych w tut. zakładzie.

Dnia 25 stycznia 1904 odbył się pod przewodnictwem dyrektora zakładu p. Tadeusza Skuby poprawczy egzamin dojrzałości.

C. k. Rada szk. kraj. rozp. z $^{17}/_{1}$ 1904 l. 47602/1903 mianowała p. Tadeusza Niespodziańskiego, a rozp. z $^{19}/_{1}$ 1904 l. 2031 p. dr. Władysława Niezabitowskiego zastępcami nauczycieli w tutejszym zakładzie.

C. k. Rada szk. kraj. dekr. z $^{19}/_{1}$ 1904 l. 2033 przeniosła zast. naucz. Jakóba Friedmana w tym samym charakterze z gimnazyum w Samborze do tut. zakładu, a dekr. z $^{18}/_{1}$ 1904 l. 2221 zast. naucz. Adolfa Chybińskiego z tut. zakładu do gimnazyum w Jaśle.

J. E. P. Minister W. i O. rozp. z $^{17}/_{1}$ 1904 l. 43711 udzielił zast. naucz. Teodorowi Stachowi zmniejszenia liczby godzin do połowy na czas II półrocza b. r. szk.

Wydział kraj. uchw. z $^{18}/_{2}$ 1904 l. 16462 nadał Półtorakowi ucz. klasy IVa stypendyum o 200 K. rocznie z fundacyi Skibińskiego.

J. E. P. Minister W. i O. resk. z $^{24}/_{2}$ 1904 l. 5131 udzielił prof. Władysławowi Kulczyńskiemu, a reskr. z $^{22}/_{2}$ 1904 l. 4705 zast. naucz. Jerzemu Smoleńskiemu z powodu słabości urlopu na przeciąg drugiego półrocza b. r. szk.

C. k. Rada szk. kraj. rozp. z $^{6}/_{4}$ 1904 l. 12833 i z $^{12}/_{5}$ 1904 l. 17299 udzieliła zast. naucz. Bohdanowi Łepkiemu urlopu od $^{15}/_{4}$ do $^{31}/_{5}$ b. r.

Pisemne egzamina dojrzałości odbyły się w zakładzie tutejszym w dniach od 9 do 14 maja, ustne zaś pod przewodnictwem WPana radcy dr. Leona Kulczyńskiego, dyrektora gimn. św. Anny od 13 do 23 czerwca b. r. Wynik egzaminu podaje się pod koniec sprawozdania.

W ciągu roku szk. przystępowała młodzież katolicka trzy razy do św. Sakramentów Spowiedzi i Komunii, w czasie wielkanocnym odbyła trzydniowe rekolekcye, których udzielali w zakładzie głównym OO. Jezuici X. Rektor Boc i X. prof. Stafiej, w klasach równorzędnych na filii katecheta X. Kulig.

Żałobne nabożeństwo za duszę ś. p. cesarza Ferdynanda urządzono dnia 28 czerwca b. r.

Rok szkolny zakończono dnia 30 czerwca uroczystem nabożeństwem i rozdaniem świadectw.

Dnia 26 sierpnia 1903 zmarł po długiej a ciężkiej chorobie u rodziców swych na wsi zast. naucz. Stanisław Hajec. Urodzony dnia 30 stycznia 1878 r. w Książnicach w Galicyi, udał się po ukończeniu studyów gimnazyalnych na wydział teologiczny wszechnicy krakowskiej. Z powodu złego stanu zdrowia przeszedł po ukończeniu teologii na wydział filozoficzny z zamiarem poświęcenia się stanowi nauczycielskiemu. W r. 1901 mianowany zast. naucz. w gimn. I w Tarnowie, został po roku służby przeniesiony do tut. zakładu. Po przejściu ciężkiej słabości w zimie r. 1902/3 już do zdrowia nie przyszedł; od kwietnia bawił na urlopie, z którego do pracy wrócić już nie miał. W czasie

krótkiej swej służby dał poznać kolegom i uczniom swój piękny, czysty charakter, swą miłość ku młodzieży, to też żal szczery pozostawił po sobie, który wyraził zakład pisemnie rodzicom zmarłego i odprawieniem żałobnego nabożeństwa przy współudziale nauczycieli i uczniów dnia $^{19}/_{9}$ 1903 r. — Cześć Jego pamięci!

W czasie wakacyj zmarł także po ciężkiej i długotrwałej słabości abituryent Schrenzel Naftali Majer, a 16 października 1903 uczeń kl. IVb Lorie Emil.

3 stycznia 1904 r. stracił zakład znów jednego ze swych wychowanków, ucznia kl. IIa Adama Migdała, 26 lutego 1904 ucznia kl. IIIa Eustachego Lachnitta; dnia 8 czerwca zmarł znów po długiej a ciężkiej chorobie uczeń kl. IVb Stanisław Ochmański. W oddaniu ostatniej czci zmarłym uczniom wzięli udział koledzy ich i nauczyciele, za spokój duszy trzech ostatnich odprawiono żałobne nabożeństwa.

Dnia 19 maja 1904 r. wziął cały zakład wraz z muzyką udział w pogrzebie byłego długoletniego swego katechety i proboszcza kościoła św. Anny w Krakowie X. Prałata Dr. Bukowskiego, wielkiego dobroczyńcy miasta i ubogiej młodzieży, wspominanego z żalem przez dawnych swych kolegów i byłych uczniów. — Cześć Jego pamięci!

VI.

Ważniejsze rozporządzenia Władz szkolnych

z roku szkolnego 1904.

---

1. C. k. Minister. W. i O. reskr. z $^{24}/_{6}$ 1903 l. 13584 znosi piśmienne podania profesorów o 5-cioletnie dodatki.
2. C. k. Rada szk. kraj. okóln. z $^{5}/_{8}$ 1903 l. 25904 poleca przedkładać wnioski co do renumeracyi za nadliczbowe godziny za cały rok szkolny przed $^{30}/_{6}$ każdego roku.
3. Prezyd. c. k. Rady szk. kraj. okóln. z $^{18}/_{8}$ 1903 l. 436 wydaje zarządzenia w sprawie uroczystego zamknięcia roku szkolnego.
4. C. k. Minister. W. i O. rozp. z $^{30}/_{5}$ 1903 l. 17541 ustanawia dla abituryentów, którzy nie złożyli poprawczego egzaminu dojrzałości w terminie jesiennym — nowy termin z końcem stycznia każdego roku.
5. C. k. Rada szk. kraj. rozp. $^{11}/_{9}$ 1903 l. 30815 normuje w myśl rozp. M. W. i O. ilość i czas pauz między godzinami szkolnemi, oraz uwalnia młodzież od nauki szkolnej w dzień 2 stycznia.
6. C. k. Minist. W. i O. rozp. z $^{25}/_{9}$ 1903 l. 32474 uwalnia od stempla rachunki i kwity firm zagranicznych za dostawy środków naukowych.
7. Prez. c. k. Rady szk. kraj. rozp. z $^{3}/_{12}$ 1903 l. 606 poleca celem poparcia Muzeum szkolnego we Lwowie, dostarczać mu wszystkich sprawozdań i publikacyi.
8. C. k. Rada szk. kraj. rozp. z $^{17}/_{12}$ 1903 r. l. 46673 poleca

wszystkie podania zast. naucz. o urlopy lub zniżenia godzin przedkładać w kwietniu i listopadzie każdego roku.

9. C. k. Rada szk. kraj. rozp. z $^{24}/_{12}$ 1903 r. l. 47016 wydała nowe przepisy w sprawie poprawczych egzaminów dojrzałości, mających odbywać się odtąd we wszystkich zakładach pod przewodnictwem dyrektorów.
10. C. k. Rada szk. kraj. rozp. z $^{8}/_{1}$ 1904 l. 479 poleca przy egz. wstępnych do kl. I. uwalniać uczniów od ustnego egz. z języka niem., jeżeli ze szkoły ludowej i z zadania mieć będą noty «dobry» — niedopuszczać zaś do egzaminu ustnego tych uczniów, którzy w świadectwie ze szkoły ludowej mieli z jakiegoś przedmiotu postęp niedostateczny i zadanie przy egzaminie także źle zrobili.
11. C. k. Rada szk. kraj. rozp. z $^{9}/_{1}$ 1904 l. 48806 ustanowiła nowe terminy konferencyi, polecając w katalogach klasowych notować tylko okresowe oceny postępu uczniów.
12. C. k. Rada szk. kraj. rozp. z $^{3}/_{8}$ 1904 l. 8047 poleca podania uczniów o zniżenie ceny jazdy koleją przesyłać dyrekcyi kolejowej na 14 dni przed rozpoczęciem feryi.
13. J. E. P. Minister W. i O. reskr. z $^{24}/_{2}$ 1904 l. 6404 wydał nowe rozporządzenie w sprawie ćwiczeń fizycznych młodzieży.

C. k. Rada szkolna krajowa zaliczyła w poczet książek szkolnych:

1. Okóln. z $^{7}/_{6}$ 1903 l. 15974 «K. Brzostowicz, Początki arytmetyki. Cz. II. Wyd. 3. Sanok 1903».
2. Okóln. z $^{7}/_{6}$ 1903 l. 13087 «W. Zakrzewski, Historya powszechna. Tom III. Wyd. 2. Kraków 1903».
3. Okóln. z $^{17}/_{9}$ 1903 l. 21552 «Atlas Putzgera, opracowali J. Lewicki i Wł. Bojarski. Wiedeń 1903».
4. Okóln. z $^{18}/_{9}$ l. 33204« Dr. K. Petelenz, Deutsche Grammatik für Galizische Mittelschulen. 2 Auflage. Lemberg 1903».
5. Okóln. z $^{11}/_{11}$ 1903 l. 36181 «Dr. German & Dr. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla kl. II. Lwów 1904».
6. Okóln. z $^{15}/_{12}$ 1903 l. 44666 «Tomaszewski-Kawecki», Fizyka dla klas wyższych. Wyd. 3. Kraków 1904».

7. Okóln. z $^{5}/_{1}$ 1904 l. 48474 «Solecki, Fizyka dla klas niższych, Wyd. 4. Lwów 1904.
8. Okóln. z $^{17}/_{3}$ 1904 l. 6762 «Dr. Samolewicz, Gramatyka jęz. łacińskiego dla kl. I. i II. Wyd. 5. Lwów 1903.
9. Okóln. z $^{17}/_{3}$ 1904 l. 6764 «Finkel-Głąbiński, Historya i statystyka monarchii austro-węgierskiej Wyd. 2. Lwów 1904».
10. Okóln. z $^{17}/_{3}$ 1904 l. 6765 «Steiner - Scheindler - Dr. Samolewicz, Ćwiczenia łacińskie dla kl. II. Wyd. 2. Lwów 1903».
11. Okóln. z $^{17}/_{3}$ 1904 l. 6763 «C. J. Caesaris Com. de bello Gallico, wyd. Terlikowski. Wyd II. Lwów 1903«.
12. Okóln. z $^{12}/_{5}$ 1904 l. 16544 «Czubek-Zawiliński, Wypisy polskie dla kl. III. szkół gimnazyalnych i realnych. Wyd. 2. Kraków 1904».
13. Okóln. z $^{14}/_{5}$ 1904 l. 16684 «Fischer - Kopia, Preparacya do Liwiusza. Cz. I. Ks. I. Wyd. 2. Lwów 1904».
14. Okóln. z $^{14}/_{5}$ 1904 l. 16688 «Fischer - Kopia. Preparacya do Iliady Homera (I. III. IV. VI.). Wyd. 2. Lwów 1904».
15. Okóln. z $^{19}/_{5}$ 1904 l. 15212 «Arcydzieła polskich i obcych pisarzy, wyd. F. Westa, Brody (Mickiewicz - Kopia; Krasicki - Kurpiel; Brodziński - Chmielowski)».
16. Okóln. z $^{7}/_{6}$ 1904 l. 20006 «X. Jan Nuckowski T. J. Początki logiki ogólnej. Kraków 1903».

VII.

Fizyczny rozwój młodzieży, zabawy, muzyka i obchody.

Nie mniej gorliwie, jak i w latach ubiegłych, zajmowało się grono nauczycielskie i w tym roku sprawą fizycznego rozwoju młodzieży. Działalność grona rozciągała się w 4 kierunkach, obejmujących: 1) gimnastykę, 2) zabawy podczas pauz na podwórzu, 3) zabawy popołudniowe na boisku i 4) wycieczki.

1) Jak lat ubiegłych, tak i tego roku korzystali uczniowie z lekcyi gimnastyki w «Sokole» w 3 oddziałach przez 6 godz. tygodniowo.

2) W czasie pauz urządzano różne zabawy, np. grę w piłkę nożną i ręczną, musztry, ćwiczenia zbiorowe i t. d.

3) Dzięki przychylności władz wojskowych otrzymało gimnazyum na stały, całoroczny użytek plac wielki pod Kopcem Kościuszki, na stokach góry św. Bronisławy leżący, miejsce obszerne, w ślicznem i zdrowem położeniu, gdzie trzy razy tygodniowo, we wtorki, czwartki i soboty młodzież szkolna pod dozorem nauczycieli zabawom i grom oddawać się może.

Dyrekcya poczuwa się do miłego obowiązku, złożenia c. i k. Komendzie Korpusu w Krakowie szczerego podziękowania za bezinteresowne ustąpienie powyższego placu na boisko dla młodzieży zakładu.

Zabawy odbywały się w godzinach od 4 do 8 pop. Udział w tych zabawach był liczny — wynik nadspodziewanie pomyślny. Obok różnych gier w piłkę nożną i uszatą, grano w palestrę i piłkę gumową, urządzano wyścigi i zbiorowe ćwiczenia, rzucano do celu oszczepem i piłką, strzelano z łuku i t. d.

W zimie urządzano zbiorowe ślizgawki, połączone z zabawami, jako: to pochody zbiorowe, gry figurowe na łodzie, wyścigi i t. p.

4) Poświęcając 3 dni w tygodniu na zabawy, pozostawiono niedziele i inne dnie wolne dla gospodarzy klas na wycieczki dalsze i naukowe, do których należy zaliczyć wycieczki przyrodnicze, oraz zwiedzanie zabytków w kościołach i muzeach, celem pouczenia i wzbudzenia zamiłowania do przeszłości narodowej.

Do wycieczek dalszych należą wycieczki do Ojcowa, Tenczynka, Czernej, Niepołomic, Bielan, Kobierzyna, Michałowic, Mogiły, Tyńca; wycieczek takich odbyło się w bieź. r. szk. 20.

Wycieczek wogóle urządzono w zakładzie głównym i filialnym około 80, z czego połowa przypada na zabawy pod Kopcem Kościuszki, inne na Błoniach, Krzemionkach i t. p. W zabawach tych brało udział 65—75% uczniów zakładu pod kierunkiem profesorów: Chowańca, Piątkiewicza, Pawlikiewicza, Piątkowskiego, Jarosza i Friedmanna oraz wszystkich gospodarzów klas.

Wpływ tych wycieczek i zabaw, ćwiczeń i gier okazał się bardzo dodatnim tak na rozwój fizyczny, jak i umysłowy młodzieży.

Gimnazyalna orkiestra i kapela rozwijały się i w tym roku prawidłowo.

Zbiór instrumentów obejmuje obecnie: 5 flügelhornów, 2 basflügelhorny, 2 euphonia, 5 klarnetów, 2 flety, 2 piccola, 4 trąbki, 1 puzon, 2 waltornie, 1 bastrąbkę, 2 helikony, 1 duży bęben, 3 małe bębenki, 2 pary tacek, 1 triangel, 1 tamburyn, 2 batuty, 1 kontrabas, 1 wiolonczelę, 1 wiolę, 1 wózek pod duży bęben. Zbiór nut obejmuje: utworów na kapelę 87, utworów dla orkiestry 66, kwartetów i różnych 9, książeczek z marszami 30.

Instrumenta i nuty mieszczą się w 2 szafach. Zbiorem nut i instrumentami zawiadywał gorliwie uczeń kl. VI Pachoński Tadeusz.

Naukę na instrumentach pobierała młodzież w zakładzie od starszych kolegów: Kasprzyka Woj. z kl. VIII., Matejkiewicza z kl. VII. i Hyżego z kl. V., którzy znaczny ubytek gra-

jących z kl. VIII. umieli pokryć zupełnie nowymi siłami z klas niższych.

Wspólnymi próbami kapeli i orkiestry kierowali dyrygenci muzyk wojskowych: p. Kamler do stycznia 1904, p. Goltsch do maja, a p. Stricker od maja b. r.

W czasie wycieczek lub występu kapeli kierował muzyką ucz. kl. VII. St. Malczewski.

W większych wycieczkach zakładu, podczas pauz, ćwiczeń, koncertów i obchodów brała zawsze udział i muzyka szkolna.

W kapeli brali udział uczniowie: z kl. VIII. Kasprzyk, Kurek, Stodolak, Beltowski, Kruczkowski, Stahr, Piotrowski, Swałtek, Lichoń, Wysocki, Eker; z kl. VII. Matejkiewicz, Trojanowski, Rajski, Sojka J., Cieślik, Sojka L., Zieliński, Malczewski; z kl. VI. Zegartowski, Wawreczka, Pachoński, Zborowski, Mermon, Ehrlich Z., Duda J., Zając Fr.; z kl. V. Szybowski, Podgórski, Hyży, Biedermann, Stępniowski, Strojek, Bobak; z kl. IV. Półtorak, Kulczyński, Rafacz; z kl. III. Biel, Zawadzki, Kornhäuser, Pachoński, Rydel; z kl. II. Tomowicz, Cudek, Korpak.

Nadto w orkiestrze: z kl. VIII. Czerny, Petelenz, Stasiniewicz, Bielenin A., Birnbaum, Stawowczyk, Lewicki; z kl. VII. Śliwiński; z kl. VI. Glatzel, Szołajski; z kl. V. Speidel, Dec; z kl. IV. Trzos, Harassek; z kl. III. Maiss, Schneider; z kl. II. Hermann, Grodzki.

Staraniem uczniów klasy VIII. odbył się dnia 12 grudnia 1903 wieczorek ku uczczeniu pamięci Mickiewicza. Chór pod kierunkiem p. Bursy wykonał pieśni Münchheimera, Galla, Moniuszki i Webera z tow. orkiestry, która odegrała nadto Moniuszki Uwerturę do op. Jawnuta i Fantazyę z op. Halka. Kapela odegrała kilka marszów, krakowiaka, poloneza i wieniec z pieśni narodowych. Czerny z kl. VIII. odegrał na skrzypcach z wielkiem zrozumieniem i wprawą Wieniawskiego «Romancę» i Zarzyckiego «Mazurkę». Kurek z kl. VIII. odśpiewał oracyę Marcina z op. Moniuszki «Verbum nobile». Deklamacyę solową wygłosił ucz. kl. VIII. Slęk. Mickiewicza «Dziady» cz. III. oddeklamowali uczniowie kl. VIII. Na zakończenie przemówił prof. Mazanowski.

Dnia 23 kwietnia 1904 urządzili uczniowie zakładu wieczorek muzykalno-wokalny, na którym chór odśpiewał pieśni Maszyńskiego, Galla i Mendelsohna. Orkiestra odegrała Krakowiaki, Piraniego Altalenę i polonezy; kapela oprócz marszów, walce układu ucz. kl. VII. Malczewskiego. Nowością był popis orkiestry mandolinowej, złożonej z uczniów tut. zakładu, którzy odegrali Bursy «Gondolierę» i Alettera «Rokoko». Solista Śliwiński z kl. VII. odegrał na skrzypcach z wielkiem uczuciem i wprawą, Sarasatego Melodyę cygańską, a Poźniak z kl. VI. na fortepianie Stojowskiego Serenadę i własną fantazyę, która się ogólnie bardzo podobała. Hahn J. z kl. VII. oddeklamował ustępy z Wyspiańskiego «Akropolis» a grono uczniów kl. VII. wygłosiło przy akompaniamencie smyczkowego kwartetu «Tańce» układu różnych poetów.

Dnia 14 maja odbyło się uroczyste poświęcenie sztandaru szkolnego. Z inicyatywy Wnych Pań Petelenzowej, Poźniakowej i Wędkiewiczowej, oraz przy bardzo wydatnej pomocy Przew. X. Prałata Dr. W. Bandurskiego, sprawiono ze składek uczniów i grona sztandar wykonany w pracowni Sióstr Felicyanek. Na polu różowem wyhaftowano prześlicznie obraz Matki Boskiej Częstochowskiej, z drugiej strony na polu amarantowem orła Zygmuntowskiego z napisem «Sub Sancti Hyacinthi patrocinio», herby gimnazyum (Odrowąż) i miasta Krakowa. Na wstążkach różowych widnieje przybrana dewiza zakładu «Virtute — Studio — Ludo» i tytuł zakładu. Drzewce w kształcie kopii rycerskiej sprawił uczeń kl. VII. Malczewski; okucie u dołu i srebrną gałkę z herbem zakładu u góry sprawił Wimmer K. uczeń kl. VII.

Uroczystość rozpoczęła się nabożeństwem w kościele OO. Dominikanów. Nabożeństwo odprawił X. Prałat Bandurski w asystencyi przeora OO. Dominikanów O. Zaczka i obu księży katechetów. Po poświęceniu sztandaru przemówił do zgromadzonej młodzieży, nauczycieli i rodziców uczniów celebrans, mówiąc o znaczeniu sztandaru szkolnego i obowiązkach uczniów względem niego. Po nabożeństwie udali się wszyscy na przystrojony dziedziniec szkolny. Na trybunie zajęli miejsca Rodzice chrzestni, grono nauczycielskie i rodzice uczniów. Młodzież zakładu oraz deputacye innych szkół średnich krakowskich ze swymi sztandarami utworzyły wielki czworobok, w którym odbyło się wbijanie gwo-

ździ. Jako matki chrzestne wbiły gwoździe WPanie: Petelenzowa, Poźniakowa, Skubowa, Slękowa, Wędkiewiczowa, oraz ojcowie chrzestni: Wbny X. Dr. Bandurski, Radca Dr. German, Radca Dr. Jordan, Dyr. Skuba i profesorowie: Aleksandrowicz, Kurowski, X. Gołba i Kannenberg. Imieniem uczniów wbili gwóździe: Uznański i Szymusik z kl. VIII b, Kostrzewski i Poźniak z kl. VIII a, Malczewski i Wimmer z kl. VII, Florek z kl. VI, Murdzieński z V b, Trzebicky z V a, Teleżyński z IV b, Kannenberg z IV a, Hubicki z III b, Skowron z III a, Steczko z II d, Grolich z II c, Kunz z II b, Mitka z II a, Brzeziński z I c, Lisowski z I b, Trzebicky z I a.

Następnie przemówił dyrektor zakładu, wskazując na trzy zadania szkoły, uwidocznione w słowach: «Virtute, Studio, Ludo». odpowiedział dziękując za sztandar imieniem młodzieży uczeń kl. VIII. Poźniak.

Odegraniem marszów i pieśni przez kapelę i defiladą wszystkich uczniów przed gośćmi, zakończyła się ta piękna uroczystość, a dyrekcya korzysta ze sposobności, aby wszystkim ofiarodawcom jeszcze raz złożyć podziękowanie.

26 września 1903 wziął zakład z muzyką udział w pochodzie pogrzebowym Henryka Siemiradzkiego, którego zwłoki spoczęły w grobach zasłużonych na Skałce.

8 maja 1904 obchodził Kraków 15-letni jubileusz otwarcia parku dra Jordana, przeznaczonego na zabawy dla młodzieży. Wszystkie szkoły krakowskie ludowe i średnie pospieszyły do parku złożyć hołd szlachetnemu przyjacielowi młodzieży, który nie szczędząc kosztów i starań, przyczynił się tyle do podniesienia rozwoju fizycznego uczniów. Młodzież naszego zakładu z muzyką pod przewodnictwem dyrektora i nauczycieli wzięła również udział w tym uroczystym obchodzie.

21 maja przyjęli uczniowie z muzyką kolegów swych z IV gimn. ze Lwowa, którzy przybyli do Krakowa na wycieczkę naukową. Uczniowie tut. zakładu z kl. VIII, VII, a zwłaszcza z kl. VI oprowadzali gości po kościołach i zabytkach tutejszych.

Dnia 4 czerwca odegrała kapela kilkanaście utworów w czasie festynu na rzecz kolonii wakacyjnych dla uczniów szkół średnich krakowskich, przyczyniając się w ten sposób do pomnożenia funduszów na tak piękny cel.

Uroczyste rozdanie świadectw dojrzałośsi tegorocznym abituryentom odbyło się dnia 24 czerwca w obecności grona nauczycielskiego i uczniów. Prof. Swiba i uczeń kl. VII Slósarz pożegnali opuszczającą mury szkolne młodzież, której imieniem przemawiali abituryenci Bobak A. i Wysocki W. Uczniowie zakładu żegnali odchodzących kolegów muzyką i defiladą wykonaną przez wszystkie klasy.

VIII.

ZBIORY NAUKOWE.

I. ZAKŁAD GŁÓWNY.

a) Biblioteka nauczycielska.

I. Do biblioteki nauczycielskiej zakupiono następujące dzieła: 1) Zakrzewski: Historya powsz. cz. III. Kraków 1903. 2) Małecki Ant. Dr.: Gramatyka polska, wyd. IX. Lwów 1903. 3) German-Petelenz: Ćwiczenia niemieckie dla kl. II., wyd. IV. Lwów 1904. 4) Creizenach W.: Geschichte des neueren Dramas. 3. Halle 1893 - 1903. 5) Czubek - Zawiliński: Wypisy polskie dla kl. III. Lwów 1902. 6) Kosiński Kajetan: Zasadnicze pojęcia o architekturze, rzeźbie i malarstwie. Kraków 1903. 7) Wyspiański: Bolesław Śmiały. Kraków 1903. 8) Słowacki J.: Samuel Zborowski. Warszawa 1903. 9) Tenże: Genezis z ducha. Kraków 1903. 10) Gloger Zygmunt: Encyklopedya staropolska. 4. Warszawa 1900—1903. 11) Chmielowski P.: Dramat polski doby najnowszej. Lwów 1902. 12) Tenże: Stylistyka polska. Warszawa 1903. 13) Tenże: Dzieje krytyki literackiej w Polsce. Warszawa 1902. 14) German L. Dr. Przegląd dziejów liter. powsz. Lwów 1901—1903. 15) Pawlicki Stefan X.: Historya filozofii greckiej, T. II, cz. I. Kraków 1903. 16) Morawski Maryan X.: Wieczory nad Lemanem. Kraków 1902. 17) Feldman Wilhelm: Współczesna literatura polska. Warszawa 1903. 18) Święcicki Jul.: Historya literatury indyjskiej. Warszawa 1901. 19) Lutosławski Wincenty:

O wychowaniu narodowem, b. m. 1902. 20) Wartenberg M. Dr.: Obrona metafizyki. Kraków 1902. 21) Gostomski Walery: Z przeszłości i teraźniejszości. Warszawa 1904. 22) Potocki Antoni: Szkice i wrażenia. Lwów 1903. 23) Przybyszewski St.: Śnieg. Warszawa 1903. 24) Tenże: Matka. Lwów 1903. 25) Tenże: Złote runo. Kraków 1902. 26) Tenże: Goście. Kraków 1902. 27) Ellen Key: Das Jahrhundert des Kindes. Berlin 1903. 28) Wyspiański St.: Akropolis. Kraków 1904. 29) Jahresberichte über das höhere Schulwesen v. C. Rethwisch. Berlin 1902 i 1903. 30) Uhlig Victor: Bau der Karpaten. Wien 1903.

II. Otrzymano w darze bieżące wydawnictwa Akad. Um. krakowskiej, nadto od różnych instytucyi i osób: 1) Die Mittelschulen in Oesterreich, Wien 1903. 2) Podręcznik statystyki Galicyi, T. VII, cz. I. Lwów 1903. 3) Źródła do dziejów II. i III. rozbioru Polski. Tom I, Lwów 1902. 4) Turczyński J.: Dramat bezprawia. Lwów 1904. 5) Krupski Jan Dr.: Szopka krakowska. Kraków 1904. 6) Wiadomości statyczne. T. XX., zesz. 2. Lwów 1903. 7) Kulczyński W.: Arachnoidea in Asia Minore a Dre F. Werner collata. Wien 1903. 8) Sprawozdanie c. k. Rady szk. kraj. Lwów 1903. 9) Monatshefte für Mathematik und Physik. Wien 1903. 10) Wiadomości statystyczne T. XIX. zesz. II. Lwów 1903. 11) «Książka», rocznik III. Warszawa 1903.

III. Przydzielono z biblioteki uczniów: 1) Rydel L.: Awanturnik XVIII. w. Kraków 1903. 2) Zacharyasiewicz Jan: Po ślubie. Kraków 1903. 3) Knut Hamsun: Pan. Kraków 1903. 4) Hajota: Ostatnia butelka. Warszawa 1902. 5) Bogurad Jerzy: Pro Christo. Warszawa 1902. 6) Fogazzaro: Mały światek nowożytny. Warszawa 1902. 7) Jeż T.: Miłość w opałach. Warszawa 1902. 8) Popiel W.: Kobieta wobec badań nauki współczesnej. Warszawa 1902. 9) Rocznik krakowski, T. I. Kraków 1898. T. II. Kraków 1899. T. III. Kraków 1900.

IV. Prenumerowano następujące czasopisma: Bibl. Warszawską, Chimerę, Encyklopedyę wychowawczą, Eos, Krytykę, Książkę, Kwartalnik historyczny, Pamiętnik Literacki, Poradnik językowy, Przegląd polski, Przegląd powszechny, Przewodnik bibliograficzny, Wszechświat, Muzeum, Das Litterarische Echo, Neue Jahrbücher für das klassische Altertum, Naturwissenschaftliche Rundschau, Zeitschrift für österr. Gymnasien.

V. Do Muzeum szkolnego lwowskiego wydzielono 314 tomów dawnych podręczników i dubletów.

Mikołaj Mazanowski.

b) Biblioteka uczniów polska.

Z końcem r. szk. 1903 było dzieł 790, tomów 1203.

W r. szk, 1904 zakupiono: 1) Morawska Z.: Jan Niewdżyd. 2) Tejże: Jerzy Jaszczur Bażeński. 3) Tejże; Rotmistrz Wybraniecki. 4) Bartus: Pole dyamentowe. 5) Przyborowski: Atylla, bicz Boży. 6) Gębarski: Skarby na dnie Wisły. 7) Kippling: Druga księga puszczy. 8) German: Literatura powszechna, t. III. 9) Gąsiorowski: Huragan. 10) Tenże: Rok 1809. — Z biblioteki dzieł wyborowych: 11) Artur Gruszecki: Większością, powieść. 12) Lorentowicz: Wybór nowel francuskich. 13) Karol Szajnocha: Jadwiga i Jagiełło, opowiadanie historycze. 14) René Bazin: Rodzina Oberlé, powieść ze stosunków alzacko niemieckich, tłómaczyła J. C. 15) Kazimierz Gliński: Cecora, powieść historyczna. 16) Ernest Menault: Miłość macierzyńska u zwierząt, przełożył J. W., z illustracyami. 17) Rudyard Kippling: Kim, pow. 18) Franciszek Herczeg: Gyurkowiczowie, powieść, tłomaczyła z węgierskiego Jaroszewska. 19) Dr. Sonderegger: Podstawy ochrony zdrowia, w przekładzie i z przedmową dra Biernackiego. 20) Kazimierz Gliński: Poezye. 21) Maryan Manteuffel: Statyści, szkic. 22) Pamiętniki hr. de Moriolles (1789—1833), tłom. Zofia Przyborowska. 23) Dr. med. Stanisław Orłowski: Suggestya i hypnotyzm, studyum. 24) Roman Zmorski: Podania i baśnie ludu z przedmową Jana Karłowicza. 25) Reinstein: Humoreski. 26) Abgar Sołtan: Widziane i odczute. 27) Dębicki: Z dawnych wspomnień. 28) Klaczko: Studya dyplomatyczne, tom II. 26) Szarłowski: Z dziejów państwa kościelnego. 30) Tarnowski: Literatura polska, II t. 31) Juliusz Turczyński: Dramat bezprawia, obraz historyczny z drugiej połowy XVIII w. I. i II. tom (dar autora). 32) Psałterz Dawidowy, przekładu Jana Kochanowskiego i 33) Irydyon Krasińskiego (dar ucznia kl. Vb, Józefa Bobaka). 34) Biblioteka krakowska Nr. 23: Jan Ptaśnik. Obrazki z życia Krakowa. 35) Misye katolickie z r. 1904. 36) Ognisko z r. 1903 i 1904.

Ruch w bibliotece był znaczny. Wypożyczono 1580 dzieł w 2045 tomach. *Bronisław Swiba.*

c) Biblioteka uczniów niemiecka.

Z końcem r. szk. 1903 liczyła biblioteka 374 dzieł w 511 tomach.

W r. 1904 zakupiono: 1) Mager, Moderne deutsche Dichter. 2) Hauptmann, Hanneles Himmelfahrt. 3) Ibsen's Sämtliche Werke w 9 tomach. 4) Düntzer Erläuterungen zu den deutsch. Klassikern. Tomik 19. *E. Szajdzicki.*

d) Zbiór map i obrazów.

W r. szk. 1904 zakupiono: 1) Bamberg, Balkan Halbinsel. 2) Bamberg, Frankreich. 3) Bamberg, England. 4) Bamberg, Italien. 5) Heck, Mapa Polski. 6) Cybulski, Urbs Roma antiqua i 10 obrazów wyd. Seemanna. *W. Aleksandrowicz.*

e) Gabinet archeologiczny.

W r. szk. 1904 zakupiono: 1) Dwie figury gipsowe (Gewandfiguren) wraz z szatami. 2) Archeologischer Anzeiger 1904. *J. Pelczar.*

f) Gabinet fizyczny.

W r. szk. 1904 zakupiono: 1) Klin według Lemingera. 2) Przyrząd piszący zastosowany do telegrafu Marconi'ego. 3) Transformator Tesli według Elstera i Geitla. 4) Rozbrajacz do doświadczeń Tesli 5) Łuk z drutu miedzianego z lampą żarową. 6) Dwa pierścienie z drutu miedzianego. 7) Dwa równoległe druty miedziane. 8) Tesli rura z dwoma pierścieniami ze stanioli. 9) Kula z fosforyzującym krzyżem. 10) Lampa Tesli. *And. Jaglarz.*

g) Gabinet historyi naturalnej.

W r. szk. 1904 zakupiono: czaszki Canis familiaris i Vipera ammodytes; preparaty anatomiczne w alkoholu: Sciurus

vulgaris, układ nerwowy, Columba domestica, przewód pokarmowy, Acipenser sturio, zastawka jelitowa, Astacus fluviatilis, układ nerwowy; okazy zwierząt suche lub w alkoholu: Collocalia esculenta z gniazdem, Teredo navalis, Homarus vulgaris, Bopyrus squillarum, Velella sp. i Porpila sp.

W. Kulczyński.

h) Wzory rysunkowe.

W r. szk. 1904 zakupiono 6 modeli gipsowych, mianowicie 1 liść ostu i 5 modeli zwierząt. *T. Trnka.*

II. FILIA.

---

a) Biblioteka uczniów polska.

W r. 1904 zakupiono: Mickiewicz A. «Pan Tadeusz» Lwów 1901. Wiseman «Fabiola». Amicis Ed. «Pamiętnik chłopca »Warszawa 1900. Amicis Ed. «Dziennik ucznia» Łódź 1899. Andersen «Baśnie» Warszawa. Anczyc Wł. «Przygody prawdziwe żeglarzy i podróżników» Warszawa 1893. Anczyc Wł. «Księga sławniejszych odkryć geograficznych» Warszawa 1897. Amstrong F. «Wśród chmur i słońca» Warszawa 1898. Bartus E. «Pole dyamentowe» Warszawa 1897. Borkowska A. «Nad wodami Bałtyku» Warszawa 1900. Niemann «Bohater tebański» Warszawa 1888. Bukowiecka Z. «Dzieci Warszawy» Warszawa 1898. Burnett «Mały lord» Warszawa 1901. Cervantes «Przygody Don Kichota» Petersburg 1895. Chrząszczewska J. «Z biegiem Wisły» Warszawa 1901. Dyakowski B. «Nasz las i jego mieszkańcy» Warszawa 1898. Flammarion «Życie M. Kopernika» Warszawa 1873. Gennevraye A. «Ulicznik» Warszawa 1892. Grimm A. «Powieści z 1001 nocy» Warszawa 1899. Gębarski St. «Z życia A. Mickiewicza» Warszawa 1900. Mayne-Reid «Przygody myśliwskie» Warszawa 1899. Marrené W. «Trzydzieści lat wśród dzikich» Warszawa. Müller E. «Młodość sławnych ludzi» Warszawa 1897. Nanteuil M. «Na lądzie i mo-

rzu» Warszawa 1894. Niemann «Pieter Maritz» Warszawa 1901. Przyborowski W. «Namioty Wezyra» Warszawa 1899. Swift J. «Podróże Gulliwera» Warszawa 1899. Barfuss «W kraju mężnych Boerów» Warszawa. Umiński Wł. «Wędrowna wyspa» Warszawa 1895. Verne J. «Pięć tygodni w balonie». Verne J. «Pustynia lodowa». Verne J. «Piętnastoletni kapitan». Zaleska M. «Przygody młodego podróżnika w Tatrach» Warszawa 1891.

Zygmunt Paulisz.

b) Zbiory dla geografii i historyi naturalnej.

W r. 1904 zakupiono: 1) Bamberg, Asien physikalisch. 2) Bamberg, Deutsches Reich, physikalisch mit roten Grenzen. 3) Bamberg, Schulwandkarte der Balkan-Halbinsel, physikalisch-politisch. 4) Bamberg, Schulwandkarte v. Russland, physikalisch mit roten polit. Grenzen. 5) Kampen, Alt-Griechenland. 6) Kiepert, Schulwandkarte v. Palästina. 7) Heck, Historyczna mapa Polski. 8) Kirchhoff, Rassenbilder (12 tablic).

Józef Kurowski.

c) Gabinet historyi naturalnej.

W r. s. 1904 zakupiono: Pieris brassicae, Bombyx mori, Apis melifica, Musca domestica, Astacus fluviatilis, Helix pomatia, Rana esculenta, Scorpio europeus, Julus terrestris, Anodonta cygnea, Sepia officinalis, Clupea harengus, Clupea sprattus, Triton taeniatus, Anguis fragilis, Perca fluviatilis, Emys europea, Cyprinus carpio, Lacerta agilis, Pelias berus, Larus rudibundus, Podiceps cristatus, Anas boschas, Ardea cinerea, Gallus domesticus, Columba oenas, Pica caudata, Parus maior, Tardus merula, Luscinia lusciola, Motacilla alba, Hirudo urbica, Alauda arvensis, Alauda cristata, Passer domesticus, Fringilla carduellis, Trochilus z gniazdem, Picus martius, Cuculus canorus, Astur Palumbarius, Plecotus auritus, Talpa europea, Erinaceus europeus, Felix catus, Mustela erminea, Mustela vulgaris, Lepus timidus, Mus decumanus, Mus musculus, Termometr z podziałkami: C. R. F., Kostka decymetrowa blaszana, Metr drewniany, Tablica do objaśniania systemu metrycznego, Kula metalowa z pierścieniem na statywie do objaśnienia rozszerzalności ciał

stałych, Przyrząd szklany do objaśniania nieprzenikliwości powietrza, Przyrząd szklany do objaśniania rozszerzalności ciał płynnych. Nadto gabinet wzbogacony został kilkoma darami ptaków wypchanych i wieloma innymi cennymi okazami, ofiarowanymi przez kierownika Zakładu prof. J. Kurowskiego, dentystę p. Matuszewskiego, lekarza dra Murczyńskiego i zast. nauczyciela p. J. Jarosza.

Jan Jarosz.

IX.

STATYSTYKA UCZNIÓW.

TYTUŁY	ZAKŁAD GŁÓWNY														KLASY RÓWNORZĘDNE					Razem
	I		II		III	IV		V		VI	VII	VIII		Razem	I	II		III	Razem	
	a	b	a	b	a	a	b	a	b			a	b		c	c	d	b		
1. Liczba uczniów:		b+c									a+b				d+e					
Z końcem roku szk. 1903 . .	48	73	40	—	36	38	39	51	—	50	71	35	—	481	116	47	—	40	203	684
Z początkiem roku szk. 1904	50	48	55	50	44	43	28	37	42	45	51	36	32	561	59	47	55	40	201	762
Przyjęto w ciągu r. szk. 1904	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1	—	4	1	—	—	2	3	7
Ogółem przyjęto w r. s. 1904	51	48	55	50	44	43	29	37	42	46	51	37	32	565	60	47	55	42	204	769
a mianowicie:																				
Z obcych zakładów:																				
a) z promocyą	49	46	2	—	5	4	2	6	6	1	2	4	1	128	49	3	6	5	63	191
b) po przerwie	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	1	4	—	—	—	—	—	4
c) repetentów	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	2	3	3	—	6	12	14
Z tutejszego zakładu:																				
a) z promocyą	—	—	53	49	37	35	25	27	29	41	45	33	30	404	—	38	47	28	113	517
b) po przerwie	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	2	1	—	—	1	2	4
c) repetentów	2	2	—	1	1	3	2	1	6	3	4	—	—	25	7	3	2	2	14	39
W ciągu roku wystąpiło . .	5	6	8	3	3	4	4	7	5	2	4	1	2	54	9	3	4	3	19	73
Liczba ucz. z końcem r. s. 1904	45	43	47	47	41	39	25	30	37	44	47	36	30	511	51	44	51	39	185	696
a mianowicie:																				
a) publicznych	44	42	44	47	41	39	25	28	36	43	44	36	30	499	51	44	51	39	185	684
b) prywatnych	2	—	3	—	—	—	—	2	1	1	3	—	—	12	—	—	—	—	—	12
2. Według miejsca urodzenia:																				
Z Krakowa	10^{2}	17	16^{3}	20	12	17	5	10^{1}	16	12	12^{1}	7	7	161^{7}	24	17	14	21	76	237^{7}
Z W. Ks. Krakowskiego . .	12	4	5	8	6	4	3	1	5	7	4	2	2	63	3	11	15	2	31	94
Z Galicyi	22	21	21	17	22	16	16	16^{1}	14^{1}	22^{1}	25^{2}	25	20	257^{5}	22	15	20	15	72	329^{5}
Ze Szląska	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—	1	2
Z Czech	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2
Z innych krajów koronnych .	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—	2	3
Z poza Austryi	—	—	2	1	—	2	1	1	—	2	2	2	1	14	1	—	1	1	3	17
Razem . .	44^{3}	42	44^{3}	47	41	39	25	28^{2}	36^{1}	43^{1}	44^{3}	36	30	499^{12}	51	44	51	39	185	684^{12}

TYTUŁY	ZAKŁAD GŁÓWNY I		II		III	IV		V		VI	VII	VIII		Razem	KLASY RÓWNORZĘDNE I	II		III	Razem	Razem
	a	b	a	b	a	a	b	a	b			a	b		c	c	d	b		
3. Według narodowości:																				
Polaków	44^{1}	41	44^{3}	46	41	38	23	28^{2}	36^{1}	43^{1}	43^{3}	35	29	491^{11}	51	43	50	39	183	674^{11}
Rusinów	—	1	—	—	—	1	2	—	—	—	1	1	1	7^{1}	—	1	1	—	2	9
Czechów	$—^{1}$	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1^{1}
Razem	44^{2}	42	44^{3}	47	41	39	25	28^{2}	36^{1}	43^{1}	44^{3}	36	30	499^{12}	51	44	51	39	185	684^{12}
4. Według wyznania:																				
rzymsko-katolickiego	42^{1}	39	34^{3}	42	36	33	20	25^{2}	33^{1}	38^{1}	38^{3}	27	25	432^{10}	33	34	37	32	136	568^{10}
grecko-katolickiego	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	1	1	1	6	—	1	1	—	2	8
ewangelickiego	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	3	—	—	—	—	—	3
mojżeszowego	2^{1}	3	10	5	4	5	3	2	3	5	5^{1}	8	3	58^{2}	18	9	13	7	47	105^{2}
Razem	44^{2}	42	44^{3}	47	41	39	25	28^{2}	36^{1}	43^{1}	44^{3}	36	30	499^{12}	51	44	51	39	185	684^{12}
5. Wiek uczniów:																				
11 lat liczyło	13	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27	16	—	—	—	16	43
12 » »	13^{1}	12	8^{2}	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47^{3}	14	9	11	—	34	81^{3}
13 » »	10	10	16	15	12	—	—	—	—	—	—	—	—	63	9	14	16	12	51	114
14 » »	5^{1}	5	9	4	10	10	6	—	—	—	—	—	—	49^{1}	8	8	10	9	35	84^{1}
15 » »	3	1	5	8	9	13	6	6^{1}	7	—	—	—	—	58^{1}	3	9	6	7	25	83^{1}
16 » »	—	—	5^{1}	6	4	6	6	11	9	14	—	—	—	61^{1}	1	3	7	6	17	78^{1}
17 » »	—	—	1	—	4	8	6	7^{1}	7	13	9^{1}	—	—	55^{2}	—	1	1	3	5	60^{2}
18 » »	—	—	—	—	2	1	1	4	8	6	11	9	5	47	—	—	—	1	1	48
19 » »	—	—	—	—	—	1	—	—	3^{1}	7^{1}	9^{1}	11	8	39^{3}	—	—	—	1	1	40^{3}
20 » »	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	8	3	5	20	—	—	—	—	—	20
21 » »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5^{1}	4	5	15^{1}	—	—	—	—	—	15^{1}
22 » »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	8	5	15	—	—	—	—	—	15
23 » »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1
24 » »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	2
Razem	44^{2}	42	44^{3}	47	41	39	25	28^{2}	36^{1}	43^{1}	44^{3}	36	30	499^{12}	51	44	51	39	185	684^{12}
6. Frekwencya na przedmioty nadobowiązkowe:																				
Religia mojżeszowa	2	3	10	5	4	5	3	2	3	5	5	8	8	58	18	9	13	7	47	105
Historya kraju rodzinnego	—	—	—	—	41	39	26	—	—	43	44	—	—	193	—	—	—	39	39	232
Język ruski	—	—	—	—	—	8	10	12	10	2	—	1	—	43	—	—	—	—	—	43
Język francuski	—	—	—	—	7	3	8	2	—	3	—	1	—	19	—	—	—	2	2	21
Kaligrafia	17	22	21	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75	42	20	26	—	88	168

Rysunki	5	3	1	5	2	2	2	—	2	—	1	—	—	23	9	5	4	3	21	44
Gimnastyka	23	18	25	18	10	1	—	3	7	9	4	—	—	118	23	15	20	18	76	194
Stenografia	—	—	—	—	—	—	—	2	9	16	—	—	—	27	—	—	—	—	—	27
Śpiew	4	3	7	6	1	—	2	1	6	1	2	—	—	33	3	10	6	10	29	62
Muzyka	—	—	1	10	4	6	—	6	5	9	9	3	15	68	—	1	—	3	4	72
7. Stypendya.																				
Stypendya pobierało	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	4	2	2	12	—	1	—	—	1	13
Łączna kwota pobranych stypendyów	—	—	—	—	—	440	—	—	—	400	803	1200	915	3758	—	100	—	—	100	3858
8. Klasyfikacya uczniów za 2 półr.																				
Stopień celujący otrzymało	10	5	5[1]	10	6	10	2	1	2	9	4	4	5	73[1]	5	4	5	5	19	92[1]
„ I. „	27	28	28[2]	28	24	19	14	15	21	33	32	29	23	321[2]	32	30	38	22	122	443[2]
„ II. „	—	1	2	—	1	3	1	4	2	—	—	1	—	15	5	2	2	3	12	27
„ III. „	3[1]	1	2	2	2	3	1	3	1	—	1	1	—	20[1]	2	1	2	1	6	26[1]
Do egz. popr. przypuszczono	4[1]	7	6	7	8	4	7	5[1]	10	1	7	1	2	69[2]	7	7	4	8	26	95[2]
Nie klasyfikowano	—	—	1	—	—	—	—	—[1]	—[1]	—[1]	—[3]	—	—	1[6]	—	—	—	—	—	1[6]
Razem	44[2]	42	44[3]	47	41	39	25	28[2]	36[1]	43[1]	44[3]	36	30	499[12]	51	44	51	39	185	684[12]
9. Opłaty szkolne.																				
Opłatę szkolną płaciło:																				
w I półroczu	11	15	2[9]	3	4	9	2	9[1]	11	10[1]	8	2	5	91[4]	19	11	5	13	48	139[4]
w II półroczu	3[9]	2	14[8]	9	10	9	3	14[2]	11[1]	10	9[8]	7	6	107[11]	3	11	7	10	31	138[11]
Od całej opłaty uwolniono:																				
w I półroczu	35	30	50	46	39	31	25	27	30	34	42	33	26	448	34	36	50	26	147	595
w II półroczu	41	40	30	38	31	30	22	14	25	33	35	29	24	392	48	33	44	29	154	546
Opłata szkolna wynosiła: (w Koronach)																				
w I półroczu	440	600	160	120	160	360	80	400	440	440	320	80	200	3800	760	440	200	520	1920	5720
w II półroczu	200	80	680	360	400	360	120	640	480	400	480	280	240	4720	120	440	280	400	1240	5960
Razem	640	680	840	480	560	720	200	1040	920	840	800	360	440	8520	880	880	480	920	3160	11680
10. Fundusz na zakupno środków naukowych.																				
(w Koronach)																				
Datki na środki naukowe	102	96	110	100	88	86	58	74	84	92	102	74	64	1130	120	94	110	.84	408	1538
Taksy wstępne wynosiły	205·8	193·2	4·2	—	25·2	16·8	8·4	37·8	29·4	4·2	8·4	16·8	8·4	558·6	218·4	25·2	25·2	50·4	319·2	877·8
Taksy za dupl. świadectw	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	62	—	—	—	—	4	66

X.

POMOC KOLEŻEŃSKA.

a) Na rzecz pomocy koleżeńskiej wpłynęło ze składek pp. Profesorów, uczniów i daru WP. Wimmera 234 K. 18 h. Z tego wydano na wikt, lekarstwa, książki i ubrania 234 K. 18 h. Nadto ofiarowali uczniowie używane ubrania, które rozdano ubogim kolegom. *Ks. Fr. Gołba.*

b) Wypożyczalnia książek szkolnych «Pomocy koleżeńskiej» powiększyła się w b. r. szk. o 61 nowych podręczników, zakupionych za cenę 132 K. 11 h., którą uzyskano ze składki abituryentów z r. 1903 w kwocie 90 K., z innych składek itp. w kwocie 29 K. 91 h. i z drobnych opłat uczniów za wypożyczenie książek w kwocie 12 K. 20 h.

Składając podziękowanie ofiarodawcom poleca zawiadowca wypożyczalnię łaskawemu poparciu i pamięci młodzieży i P. T. rodziców uczniów. *Fr. Chowaniec.*

XI.

KLASYFIKACYA UCZNIÓW

za drugie półrocze r. szk. 1904.

Klasa I. a.

1. **Garycki Franciszek**
2. **Golonek Karol**
3. **Gutman Stanisław**
4. **Hrebenda Michał**
5. **Jurek Jan**
6. **Lewandowski Witołd**
7. **Lichoń Henryk**
8. **Mizia Karol**
9. **Parczyński Tadeusz**
10. **Trzebicky Hugo**
11. Bobczyński Wojciech
12. Chudzicki Jan
13. Czaja Władysław
14. Gancarczyk Jan
15. Homolatsch Józef
16. Jendryas Józef
17. Kimla Karol
18. Korta Józef
19. Kotulecki Mieczysł.
20. Łazarski Jan
21. Łukasiewicz Karol
22. Magiera Antoni
23. Malarz Antoni
24. Meller Zygmunt
25. Mercik Jan
26. Moczulski Bolesław
27. Niedźwiedź Antoni
28. Nowak Antoni
29. Nowak Jan
30. Pachoński Józef
31. Różycki Franciszek
32. Siemek Stanisław
33. Tislobis Józef
34. Tokarz Józef
35. Wilczak Stanisław
36. Włoczkowski Maryan
37. Wojciechowski Ant.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 4 uczniów, stopień trzeci otrzymało 3 uczniów.

Klasa I. b.

1. **Baran Jan**
2. **Grochot Jan**
3. **Jarosz Michał**
4. **Kottas Adam**
5. **Lisowski Franciszek**
6. **Stieber Jerzy**
7. Berwald Leopold
8. Biegański Wiktor
9 Bukowski Stanisław
10. Bulanda Juliusz
11. Ciołkowski Józef
12. Czaderski Tadeusz
13. Czajkowski Maryan
14. Czapnicki Zygmunt
15. Dudziński Michał
16. Gąsiewicz Faustyn
17. Grzesiak Franciszek
18. Kania Franciszek
19. Kozłowski Roman
20. Kozub Franciszek
21. Kramer Zygmunt
22. Łopatecki Władysł.
23. Niziński Leon
24. Pachoński Władysł.
25. Raczyński Ludwik
26. Senowski Roman
27. Sroka Karol
28 Stolarski Ludwik
29. Szczerbiński Stefan
30. Szpurna Józef
31. Teleżyński Bolesław
32. Twaróg Franciszek
33. Zając Albin

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 7 uczniów, stopień drugi otrzymał 1, stopień trzeci 1 uczeń.

Klasa I. c.

1. **Braun Noe**
2. **Dworzak Tadeusz**
3. **Fechtner Edward**
4. **Gottlieb Wolf**
5. **Mróz Adam**
6. Abeles Henryk
7. Balon Stanisław
8. Białek Eugeniusz
9. Boczarski Andrzej
10. Brzeziński Józef
11. Czernik Józef
12. Dattner Ludwik
13. Dobrowolski Tad.
14. Drobner Izaak
15. Dudoń Wacław
16. Eichhorn Luitpold
17. Flaschen Feliks
18. Friedmann Zygmunt
19. Góralik Czesław
20. Grzywna Franciszek
21. Jordan Tadeusz
22. Liebeskind Leopold
23. Łysek Mieczysław
24. Marxen Jan
25. Michalski Walenty
26. Michalczyk Jan
27. Michałek Stanisław
28. Papież Wojciech
29. Płachciński Józef
30. Rajski Józef
31. Rapacz Tomasz
32. Sajdak August
33. Tylko Roman
34. Wejda Wiesław
35. Winkler Edmund
36. Wójcik Feliks
37. Ziement Artur

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 7 uczniów, stopień drugi otrzymało 5, stopień trzeci 2 uczniów.

Klasa II. a.

1. **Brachfeld Leon**
2. **Mitka Michał**
3. **Pelcman Eliasz**
4. **Schnayder Jerzy**
5. **Wollek Józef**
6. **Malczewska Julia** pryw.
7. Aprill Leon
8. Bieniasz Alfred
9. Cichy Ludwik
10. Dębowski Karol
11. Dutkiewicz Marceli
12. Galos Franciszek
13. Gichner Emil
14. Ginger Chaim
15. Gułkowski Bogusław
16. Gutowski Feliks
17. Herman Adam
18. Kański Jan
19. Kapusta Franciszek
20. Konopka Władysław
21. Kornfeld Mojżesz
22. Lempart Czesław
23. Maiss Jan
24. Michalec Józef
25. Pacanower Samuel
26. Pituła Antoni
27. Rutkowicz Jan
28. Schajer Salomon
29. Schindler Anastazy
30. Suski-Hausner Stan.
31. Twaróg Józef
32. Wasilewski Ryszard
33. Wermuth Szymon
34. Wojciechowski Edw.
35. Malczewski R. pryw.
36. Murdzieński K. pryw.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 6 uczniów, stopień drugi otrzymało 2, stopień trzeci 2 uczniów.

Klasa II. b.

1. **Drożdziewicz Ludwik**
2. **Durkiewicz Józef**
3. **Gaertner Henryk**
4. **Gołębiowski Franciszek**
5. **Konarski Antoni**
6. **Korpak Jan**
7. **Kunz Adam**
8. **Maciołowski Wojciech**
9. **Mizia Stanisław**
10. **Zajączkowski Władysł.**
11. Baczyński Walenty
12. Balitzer Henryk
13. Chowaniec Marcin
14. Cudek Jan
15. Gałuszkiewicz Henr.
16 Grodzki Henryk
17. Kowalczyk Andrzej
18 Krokiewicz Stefan
19. Kurczab Michał
20. Lejczak Adam
21. Lipper Henryk
22. Mazurkiewicz Ferd.
23. Meisels Józef
24. Ostachowski Stanisł.
25. Pilch Michał
26. Pollak Wolf
27. Popławski Julian
28. Preisler Zdenko
29. Rubinstein Henryk
30. Ryszko Władysław
31. Sierosławski Wład.
32. Sjostrzonek Stanisł.
33. Sliwa Jan
34. Studnicki Stanisław
35. Suchecki Maksymilj.
36. Tura Walery
37. Twardowski Józef
38. Witlaczil Stefan

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 7 uczniów, stopień trzeci otrzymało 2 uczniów.

Klasa II. c.

1. **Gruszka Józef**
2. **Maćkowski Władysław**
3. **Walka Tadeusz**
4. **Wójcik Paweł**
5. Abeles Henryk
6. Bacz Kazimierz
7. Bronicki Franciszek
8. Chaberski Emil
9. Curyło Józef
10. Czech Maryan
11. Dyrda Jan
12. Goldberg Leon
13. Grolich Stanisław
14. Hałaciński Andrzej
15. Heim Adolf
16. Horak Stefan
17. Kała Franciszek
18. Kempler Samuel
19. Kłosowski Izydor
20. Kosches Artur
21. Kula Stanisław
22. Lachowski Józef
23. Liro Władysław
24. Maślanka Feliks
25. Migo Franciszek
26. Pankiewicz Jan
27. Rogowski Franciszek
28. Romański Stanisław
29. Spyrłak Stanisław
30. Stawowczyk Karol
31. Stolarzewicz Ludwik
32. Szczyrbuła Apolinary
33. Tomowicz Henryk
34. Witkowski Zygmunt

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 7 uczniów, stopień drugi otrzymało 2, stopień trzeci 1 uczeń.

Klasa II. d.

1. **Barańczyk Franciszek**
2. **Dwornik Bartłomiej**
3. **Grünfeld Szymon**
4. **Schreiber Józef**
5. **Steczko Andrzej**
6. Adamski Stefan
7. Beres Zenon
8. Bujarowicz Jan
9. Czech Michał
10. Czernik Jan
11. Dobranowski Leon
12. Florczyk Stanisław
13. Frist Józef
14. Gross Leizer
15. Halpern Oskar
16. Himmelblau Józef
17. Honig Emanuel
18. Kapłan Erwin
19. Kędzior Stanisław
20. Kędzior Tadeusz
21. Kirsch Maurycy
22. Kobiela Stanisław
23. Kowalski Zdzisław
24. Kozub Jan
25. De Laveaux Maryan
26. Litwicki Władysław
27. Makomaski Maryan
28. Neczypor Aleksander
29. Pawela Jan
30. Piątek Stanisław
31. Schmeidler Emanuel
32. Schneider Herman
33. Serafin Kazimierz
34. Stanaszek Władysł.
35. Steinkeller Józef
36. Stupnicki Władysł.
37. Szczurek Wojciech
38. Szlachtowski Stanisł.
39. Szwab Andrzej
40. Urvater Ludwik
41. Włodarczyk Wład.
42. Wójtowicz Gwido
43. Zięba Jan

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 3 uczniów, stopień drugi otrzymało 3, stopień trzeci 2 uczniów.

Klasa III. a.

1. **Cepurski Wilhelm**
2. **Kulczyński Kazimierz**
3. **Kwiek Józef**
4. **Rapacz Józef**
5. **Skowron Tomasz**
6. **Styrylski Wincenty**
7. Bartoszyński Wład.
8. Bobak Stanisław
9. Bulanda Józef
10. Czerwiński Roman
11. Duda Izasław
12. Dworski Józef
13. Feliks Rudolf
14. Friedeker Izydor
15. Gajewski Stefan
16. Gebel Leopold
17. Hobot Leon
18. Jahn Władysław
19. Knapczyk Andrzej
20. Koczurkiewicz Wł.
21. Kopta Władysław
22. Kosinoga Stanisław
23. Kruszyński Stan.
24. Maiss Adam
25. Mikulski Ludwik
26. Piecuch Michał
27. Rydel Stanisław
28. Solawa Stanisław
29. Surówka Michał
30. Szpórna Władysł.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 8 uczniów, stopień drugi otrzymał 1, stopień trzeci 2 uczniów.

Klasa III. b.

1. **Aleksandrowicz Izak**
2. **Dominik Walenty**
3. **Ganszer Mieczysław**
4. **Horowitz Maksymilian**
5. **Tempka Zygmunt**
6. Fass Bertold
7. Hubicki Bolesław
8. Karnasiewicz Władys.
9. Knycz Juliusz
10. Kolodziejczyk Feliks
11. Kornhäuser Wolf
12. Kurnikowski Ludwik
13. Lermer Bernard
14. Lisowski Józef
15. Machnicki Aleksan.
16. Multan Ludwik
17. Pompein Aleksander
18. Skurski Franciszek
19. Stojek Józef
20. Swierz Mieczysław
21. Szymakowski Franc.
22. Walczak Józef
23. Wąchała Eugeniusz
24. Wieczorkowski Jan
25. Włodyga Franciszek
26. Zieleniewski Miecz.
27. Bieleś Czesław

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 8 uczniów, stopień drugi otrzymało 3, stopień trzeci 1 uczeń.

Klasa IV. a.

1. **Fela Józef**
2. **Grabowski Józef**
3. **Kannenberg Maryan**
4. **Kowalski Czesław**
5. **Krokiewicz Adam**
6. **Kulczyński Władysław**
7. **Merdinger Zygmurt**
8. **Półtorak Franciszek**
9. **Skwarczyński Stanis.**
10. **Trzos Stanisław**
11. Bator Andrzej
12. Biliński Leon
13. Bujański Eugeniusz
14. Harassek Stefan
15. Idzikowski Włodz.
16. Kaczyński Henryk
17. Kleinhändler Emil
18. Lachnitt Eugeniusz
19. Łapicki Józef
20. Niżyński Franciszek
21. Palka Stefan
22. Rafacz Józef
23. Schenker Henryk
24. Sułko Jakób
25. Szerląg Eugeniusz
26. Swiadkowski Teodor
27. Weindling Emil
28. Wiatrowski Józef
29. Zacharias Edward

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 4 uczniów, stopień drugi otrzymało 3, stopień trzeci 3 uczniów.

Klasa IV. b.

1. **Gottlieb Henryk**
2. **Wachtel Henryk**
3. Bensak Bruno
4. Böhm Zygmunt
5. Bukowski Franciszek
6. Dubowski Julian
7. Gorgoń August
8. Jaglarz Maryan
9. Kołodziejczyk Wład.
10. Łysek Julian
11. Marzec Ludwik
12. Nowak Władysław
13. Struczowski Rom.
14. Teleżyński Józef
15. Zawiliński Wacław
16. Żebrawski Teofil

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 7 uczniów, stopień drugi otrzymał 1, stopień trzeci 1 uczeń.

Klasa V. a.

1. **Trzebicky Rudolf**
2. Bannet Jakób
3. Dziobоń Jan
4. Godlewski Zbigniew
5. Gułkowski Ludwik
6. Gut Jan
7. Kruk Józef
8. Leśniowski Józef
9. Luraniec Jakób
10. Łukowicz Józef
11. Mateja Jan
12. Müller Stanisław
13. Pilch Stanisław
14. Podgórski Franc.
15. Seegin Gustaw
16. Szybowski Franc.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 5 uczniów, stopień drugi otrzymało 4, stopień trzeci 3 uczniów.

Klasa V. b.

1. **Galas Piotr**
2. **Stanoch Adolf**
3. Baran Henryk
4. Biedermann Władł.
5. Gacek Józef
6. Gałuszkiewicz Jan
7. Gondek recte Gądek Stanisław
8. Jakubowski Adam
9. Kucharski recte Kucharczyk Stanisł.
10. Leser Henryk
11. Łazarski Władysł.
12. Maciołowski Wiktor
13. Marsänger Ferd.
14. Misior Józef
15. Murdzieński Felix
16. Parczyński Stanisł.
17. Pollak Piotr
18. Schmidt Stanisław
19. Schoen-Buzawa Tad.
20. Wojciechowski Fel.
21. Wróbel Józef
22. Zapałowicz Stanisł.
23. Żychowicz Wład.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 10 uczniów, stopień drugi otrzymało 2, stopień trzeci 1 uczeń.

Klasa VI.

1. **Bisztyga Władysław**
2. **Duda Jan**
3. **Krzysica Andrzej**
4. **Petelenz Ferdynand**
5. **Ślusarek Walery**
6. **Smolarski Mieczysław**
7. **Stoch Franciszek**
8. **Wędkiewicz Stanisław**
9. **Zborowski Juliusz**
10. Bartoszewicz Kazim.
11. Cepurski Jan
12. Domanus Michał
13. Duda Józef
14. Ehrlich Bertold
15. Ehrlich Zygmunt
16. Florek Władysław
17. Glatzel Jan
18. Idzik Stanisław
19. Jakobsohn Maurycy
20. Kowalski Jan
21. Kozioł Józef
22. Krókowski Adam
23. Krupiński Mikołaj
24. Kubiński Jan
25. Lisowski Stanisław
26. Łobos Stanisław
27. Mączyński Ludwik
28. Mermon Leon
29. Morawski Bronisław
30. Ożóg Kazimierz
31. Pachoński Tadeusz
32. Pieniążek Witold
33. Poźniak Bronisław
34. Schnitzer Adolf
35. Szołajski Stanisław
36. Tomaszkiewicz R.
37. Topolnicki Wiktor
38. Wasserberger Maur.
39. Zając Edmund
40. Zając Franciszek
41. Zwoliński Kazimierz
42. Zych Józef

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 1 ucznia.

Klasa VII.

1. **Bienenzucht Adolf**
2. **Lilienthal Zygmunt**
3. **Ślósarz Eugeniusz**
4. **Waśkowski Stanisław**
5. Arzt Zdzisław
6. Dziadyk Andrzej
7. Hahn Jerzy
8. Hahn Ludwik
9. Kołodziejczyk Józef
10. Kopeć Rudolf
11. Kowarz Edmund
12. Kunz Jan
13. Malczewski Stanisł.
14. Martiszek Adolf
15. Matejkiewicz Antoni
16. Meller Chaim
17. Murdziński Kazim.
18. Niziński Stanisław
19. Piątek Kazimierz
20. Rajski Ludwik
21. Riess Adam
22. Romański Tadeusz
23. Sadkiewicz Jan
24. Skiciński Leonard
25. Śliwiński Michał
26. Sojka Jan
27. Sojka Ludwik
28. Sokołowski Władysł.
29. Streissenberg Leon
30. Sznajdrowicz Antoni
31. Taborski Wincenty
32. Tobolewicz Wład.
33. Trawiński Adam
34. Wiktorczyk Aleks.
35. Wimmer Kazimierz
36. Zieliński Władysław

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 7 uczniów, stopień trzeci otrzymał 1 uczeń.

Klasa VIII. a+b.

Stopień celujący otrzymało	9
Stopień pierwszy	52
Stopień drugi	1
Stopień trzeci	1
Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono	3
Razem	66

Wynik egzaminu dojrzałości.

a) W terminie jesiennym 1903.

Do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu zgłosiło się abituryentów 4
Za dojrzałych uznano 38.

b) W terminie styczniowym 1904.

Do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu zgłosiło się abituryentów 3.
Za dojrzałych uznano 3.

c) W terminie letnim 1904.

Do egzaminu dojrzałości zgłosiło się:

a) uczniów publicznych	60
b) eksternistów	9
Razem	69

Od egzaminu dojrzałości odstąpiło:

a) uczniów publicznych	5
b) eksternistów	1
Razem	6

Egzamin dojrzałości z odznaczeniem złożyli:

1. Bielenin Alfons, ur. w r. 1885 w Brzeszczach w Galicyi.
2. Bobak Antoni, ur. w r. 1884 w Morawicy w W. ks. Krak.
3. Eker Józef, ur. w r. 1885 w Krakowie.
4. Friedmann Salamon, ur. w r. 1886 w Krakowie.
5. Lichoń Ludwik, ur. w r. 1884 w Dobczycach w Galicyi.
6. Rittermann Wilhelm, ur. w r. 1886 w Krakowie.
7. Schreiber Hirsch, ur. 1885 w Dobczycach w Galicyi.
8. Szymeczko Jan, ur. w r. 1885 w Dworach w Galicyi.
9. Thomann Alfons, ur. w r. 1885 w Grzegórzkach w W. ks. Krak.
10. Wasserberger Chaim, ur. w r. 1883 w Niepołomicach w Galicyi.

Egzamin dojrzałości złożyli:

11. Baranowski Tadeusz, ur w r. 1886 we Lwowie w Galicyi.
12. Bełtowski Jan, ur. w r. 1883 w Nowym Targu w Galicyi.
13. Bielenin Władysław, ur. w r. 1886 w Brzeszczach w Galicyi.

14. Cholewa Józef, ur. w r. 1882 w Sosnowcu Król. Polsk.
15. Chrapczyński Leon, ur. w r. 1885 w Przecieszynie w Galicyi.
16. Cypres Salomon, ur. w r. 1885 w Krakowie.
17. Czerny-Schwarzenberg Stefan, ur. w r. 1886 w Krakowie.
18. Edelman Adolf, ur. w r. 1885 w Działoszycach w Król. Pol.
19. Eisen Natan, ur. w r. 1885 w Gruszowie wielkim w Galicyi.
20. Gutman Feliks, ur. w r. 1885 w Krakowie.
21. Kański Jan, ur. w r. 1882 w Dobczycach w Galicyi.
22. Kostrzewski Jan, ur. w r. 1885 w Krakowie.
23. Kruczkowski Seweryn, ur. w r. 1884 w Wieliczce w Galicyi.
24. Krzyżanowski Feliks, ur. w r. 1885 w Wałczu w Prus. Wschod.
25. Kwak Franciszek, ur. w r. 1883 w Lasku w Galicyi.
26. Lewicki Józef, ur. w r. 1882 w Drohobyczu w Galicyi.
27. Lewicki Wiktor, ur. w r. 1884 w Uhrynowie w Galicyi.
28. Mazur Teofil, ur. w r. 1883 w Dąbiu w W. Ks. Krak.
29. Palichleb Franciszek, ur. w r. 1885 w Skawinie w Galicyi.
30. Petelenz Ignacy, ur. w r. 1886 we Lwowie w Galicyi.
31. Pilch Franciszek, ur. w r. 1883 w Podłężu w Galicyi.
32. Piotrowski Stanisław, ur. w r. 1880 w Taszycach w Galicyi.
33. Pitala Wojciech, ur. w r. 1883 w Krzyszkowicach w Galicyi.
34. Pożniak Wiktor Zdzisław, ur. w r. 1885 we Lwowie.
35. Przyprawa Jan, ur. w r. 1884 w Przeciszowie w Galicyi.
36. Sala Jakób, ur. w r. 1882 w Krzyszkowicach w Galicyi.
37. Slęk Włodzimierz, ur. w r. 1886 w Krakowie.
38. Solawa Michał, ur. w. r. 1881 w Więciorce w Galicyi (eksternista).
39. Staar Samuel, ur. w r. 1884 w Krowodrzy w W. Ks. Krak.
40. Stawowczyk Władysław, ur. w r. 1882 w Oświęcimiu w Galicyi.
41. Stodolak Eugeniusz, ur. w r. 1885 w Dworach w Galicyi.
42. Szczerbowski Edward ur. w r. 1886 w Przybradzu w Galicyi.
43. Szeląg Józef, ur. w r. 1884 w Podlężu w Galicyi.
44. Szymusik Tadeusz, ur. w r. 1885 w Sokalu w Galicyi.
45. Warzycki Kazimierz, ur. w r. 1886 w Brzozowie w Galicyi.
46. Włyński Ireneusz, ur. w r. 1884 w Janowicach w Galicyi.
47. Woźniakowski Józef, ur. w r. 1886 w Grzegórzkach W. Ks. Krak.
48. Wysocki Wincenty, ur. w r. 1885 w Rzeszowie w Galicyi.
49. Zieliński Władysław, ur. w r. 1882 w Jarosławiu w Galicyi.
50. Żurawski Henryk, ur. w r. 1883 w Skałacie w Galicyi.

Do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu po feryach przeznaczono uczniów publicznych 5, eksternistów 6; reprobowano na rok ucznia publ. 1, bez terminu 1 eksternistę.

Do Rodziców i Opiekunów.

Wpisy uczniów na rok szkolny 1904/905 odbędą się d. 29, 30 i 31 sierpnia do klas zakładu głównego w gimnazyum św. Jacka, do klas równorzędnych we filii przy ulicy św. Sebastyana l. 10. Późniejsze zgłoszenie się do zapisu tylko w wyjątkowych wypadkach może być uwzględnione.

Uczniowie mają się zgłaszać do wpisu osobiście w towarzystwie rodziców lub opiekunów i przedłożyć świadectwo z ostatniego półrocza.

Uczniowie nowo do zakładu wstępujący mają przedłożyć: *a)* metrykę urodzenia, *b)* świadectwo szkolne i *c)* złożyć taksę wpisową w kwocie 4 K. 20 h.

Nadto winien każdy uczeń, wstępujący po raz pierwszy do zakładu, przedłożyć świadectwo rewakcynacyi (powtórnego szczepienia ospy), odbytej w roku poprzedzającym wstąpienie do szkoły. Bez takiego dowodu nie wolno przyjąć ucznia do zakładu.

Każdy uczeń przy wpisie ma złożyć 2 K. na pomnożenie środków naukowych.

Opłata szkolną, która ma być złożoną w pierwszych sześciu tygodniach każdego półrocza, wynosi 40 K. na jedno półrocze.

Rodzice i opiekunowie zechcą przy wpisie oświadczyć dyrekcyi, czy sobie życzą, aby ich synowie lub pupile pobierali naukę w przedmiotach nadobowiązkowych. Kto naukę tę rozpocznie, temu nie wolno jej przerywać przed końcem roku bez zezwolenia dyrekcyi.

Egzamina wstępne do I klasy odbywają się w dwóch terminach, z których pierwszy przypada na 30 czerwca, drugi zaś na 1 września.

Egzamina poprawcze ze wszystkich klas odbędą się w dniach 30 i 31 sierpnia; na egzamina wstępne do klas wyższych przeznacza się dzień 2 września.

Nabożeństwo wstępne odbędzie się dnia 3 września, a dnia 5 września rozpocznie się regularna nauka szkolna.

W Krakowie, dnia 30 czerwca 1904 r.

Tadeusz Skuba,
dyrektor.

